53

Всесоюзная ордена Ленина библиотека СССР имени В. И. Ленина

Масса а мехкашкара пролетареш, вІашагІкхета!

СЕРДАЛО свет

Кхаьра 22 АПРЕЛЬ № 33, (2245) 1959 шу

Мах 20 кеп.

Советски Союза Коммунистически партен Нохч-ГІалгІай областнойи Грозненски городскойи комитетий а Нохч-ГІалгІай АССР-а Лакхехьарча Совета а орган

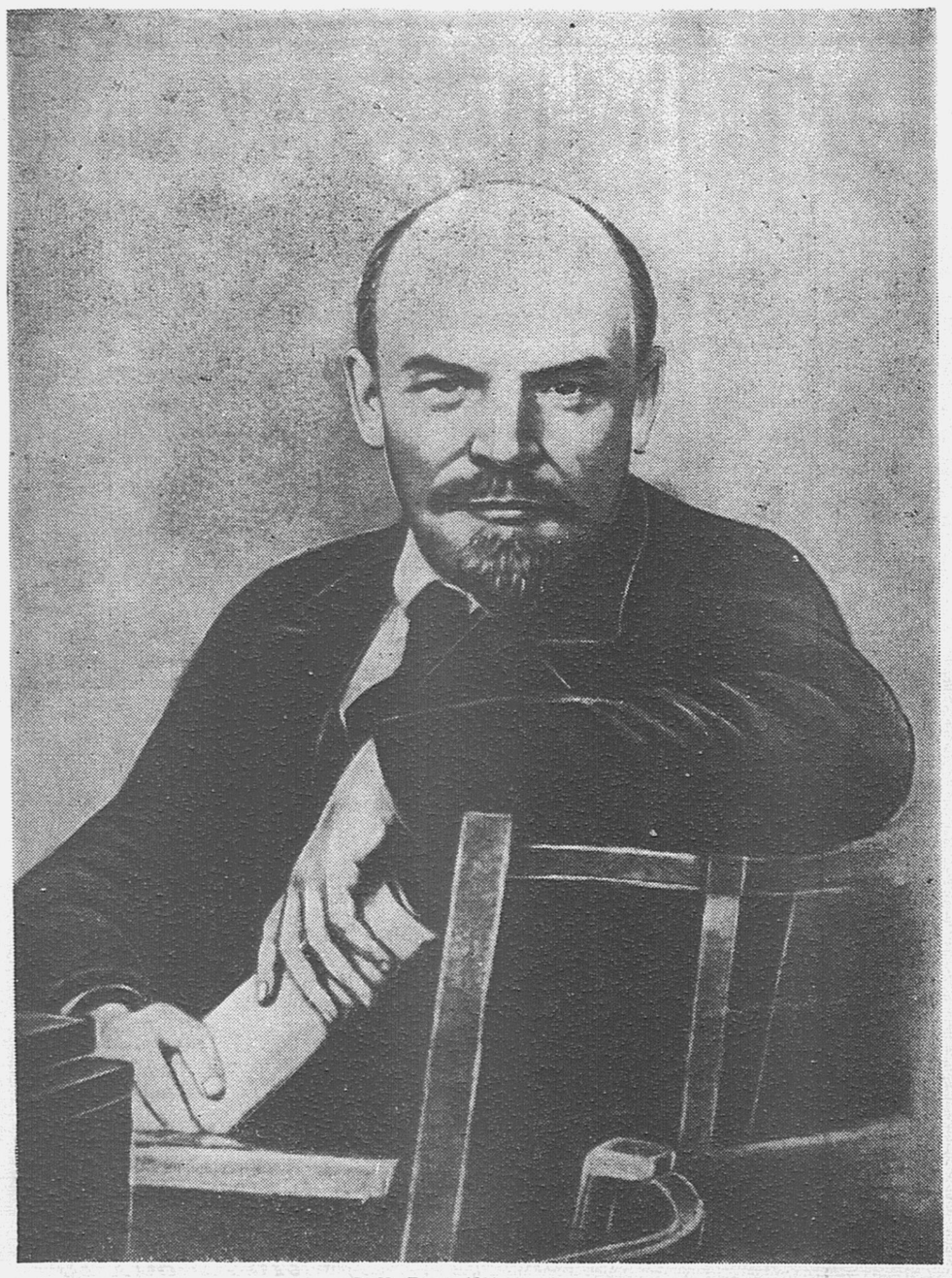

В. И. Ленин 1921 шера май бетта.
ТАСС фотохроника. П. Опуца сурт.

1-ча Мая сийна къахьегама толамаш доах

Коммунистически къахьегама цІи яьккхай

Дукха ха йоацдаш Грознерча мехкдаьтта чакхдоахача завода профсоюзни комитета заседани хилар. Заседане хиннараша массане а цхьа барт барца № 7 йолча установкан коллективах «Коммунистически къахьегама установка» яха сий дола цІи тиллар.

Заседане къамаьл даьраша белгалбаьккхар установкан коллективо баь болх, йийцар болхлоша юкъе кхийла рационализаторски предложенеш. ХІанз установка къахьегаш я «Массанена а тІехьа цаІ, цхьаннена тІехьа массаварг а» яхача лозунгаца.

Коммунистически къахьегама установка коллективо из сийлен цІи шийх тиллара жоп луш кхы а лаккара декхараш оттадир шийна хьалхашка. ХІара вахтах парафинисти дистиллат даккхара план 103—104 процент кхоачашъе, укх гарггарча 5 шера сайрийна деша школаш чакх а яьха техникумашка деша, завода общественни вахар чухь дакъа хьаллаца, шоай вахар хьокхамца дІадахьа, балха юкъе дуткхагІа рационализаторски предложенеш йоалае. Укх деношка новкъоста Куйтина балха юкъе йоалаяь предложени бахьан долаш вІашгІехьа доал цилиндрови холодильникага болх байта. Цул совгІа из предложени бахьан долаш болх ца социйташ ремонт е йиш я холодильника.

1-гІча Мая сийна шерра яхь йоаржаяьча установкан коллективо дош деннад цу денга доккхача балха толамашца накъа яха. Къаьстта дика къахьегарца белгалваьннав установкан оператор нов. Зеленко Д. С.

Х. ХАМЗАТОВ.

Ялаташ сихха дІадера

Дикача кхоачамца а дика ремонт яьча механизмашца а бІаьстан балхашка арабаьлар укх шера «Назрановски» совхоза Аьлти-Юртарча отделенен болхлой. Укх деношка кхы а лакхара декхараш утттаду царшоашта къхьалхашка дерригача дунен къахьегамхой Цейна — 1-ча Майна сийленца накъа бахара.

БІаьстан оахамаш даь а кени, гидуаргаши, хохаши, коартолаши, кхыйола культураши дІайийна а баьннаб механизатораш, хІаьта хьажкІаш дІае мара ца езаш аьха а, макха баьккха а, культиватор токхаьь а кийча дада уж дІае лаьрхІа лаьтташ. Еррига хьажкІаш квадратно-гнездовой хьисапе дІае лаьрхІад цар.

Отделенен № 4 йолча бригаде ялаташта гІулакх дергдолаш вІашагІъеллай механизированни пхи звено. ХІара звенона тІачІоагІдаьд лаьтташ. БІаьстан балхаш дІадоладьча хана денз хІара сменах йола нормаш тІехкхоачашъеш хьабаьккаб трактористаш Хачубаров Хьадиси Газдиев Дауди, Арчаков ИбрахІима, Оздоев Мовлеи, иштта кхыбараши.

Укх шера балхаш дІадоладеннача хана денз бригадан дикагІа болх беча тракториста луш йола цІе байракх шийгара дІа ца хецаш ва хІара денна йола норма 150—180 процент кхоачашъеш вола Хачубаров Хьадис.

Иштта вовзаш ва прицепщик Пугоев Султан, тракторист Газдиев Дауд. Механизаторашта ший ханнахьа даа хІама хулийташ а, цар станаш цІена лелаеш а чІоагІа йоакхо ю къонача повара Мальсагова Заремас. 1957 шера денз я из цу балха тІа. Деррига бІаьстан балхаш укх деношка чакхдаха лерхІаш ба механизатораш.

— Из да хьатІакхоачаш латтача дезача денна — 1-гІча Майна оаха гурдола совгІат, — йоах Аьлти-Юртарча отделенен управляющий волча новкъоста Мальсаговс.

Х. ГАЛАЕВ.

Иштта къахьег Грозненски химикаша

Денгара-денга шерлу Грозненски химически заводе майна хьалхара социалистически яхь. Завода болхлоша сийленца кхоачашду шоаш тІаийца декхараш.

Апрель бетта 16 дийнахьа валови продукци арахецара план 109,2 процент кхоачашъяьй химикаша. Къаьстта дика болх бу № 32 йолча цеха (цеха начальник нов. Козлов). Укхаза синтетически этилови спирт арахецара 16 дийнахьа йола план 115,1 процент кхоачашъяьй. Доккхий толамаш доах Ю. Буяновси, горсовета депутата А. А. Большаковаси, О. Кузнецоваси, Ю. Николаенкоси кулгалдеча сменаша. Цхьадолча деношка 150 процент гаргга кхоачашъю цар сменах йола заданеш.

Фенол арахецара план 105,7 процента, ацетон — 108,5 процентн кхоачашъяьй № 17—18 йолча цеха коллективо. Арахеца спирт, фенол, ацетон дика качество йолаш да.

Дукха а тІехкхоачашъю заданеш №№ 15, 16 йолча цехаша а.

Завода коллективо ший деррига хьинар тІадерзадаьд 1-ча Майга 1958 шера завода шоллагІча аргІан цехаш оттаьча ханна болх бе йола ца ялар бахьан долаш паччахьалкхенна ца луш диса спирт далара а биъ бетта йола план 15 ди хьалха кхоачашъяра а.

А. ПУХОВИЦКИЙ.

ХІажкІаш дІае чуийнаб

Дикача совгІаташца накъа баха лаьрхІад ЦхьоалагІча Майна Джалкински совхоза (Шалински район) ялхлагІча отделенен тракторни бригадан къахьегамхоша. Цу ден сийна яьржаьча социалистически яхье дика толамаш доах: хІанзалехь а лаьтта аьха баьннаб, квадратно-гнездовой хьисапе гидуаргаш дІайийна баьннаб.

БІаьсти ювш йолча культурех керттера культура — хьажкІаш дІаера балхех хьинарийца чуийнаб хІанз бригадера къахьегамхой. Балха заданеш массаз а тІехкхоачашъеш дика балхаш ду трактористаша Мандиев Іаддал-Вахьица, Идаев Сайпуддина, Магомадов Супьяна, иштта кхыбараша а.

Доярка Грибенченко толам

Хьайбаш леладерашта хьалхашка доккхий декхараш латт. Из да даьхенна шура, даьтта, дулх дуткхагІа далар. Уж декхараш кхоачашдара беррига низ тІабахийта къахьегаш я тха «Победа» яха колхоз а.

Аз дувцаргда тхой «Победа» яхача колхозерча дикагІа йолча доярках Галина Илларионовна Грибенченкох.

Доярках Грибенченкос колхозе доярка́лла болх бу дукха шераш да. Къаьнагіа йола доярка я из ферме.

Укх шера хьалхарча квартале колхозе массарел дуткхагІа шура яьккхай цо — хІара беттача Іаттагара 765 килограмм. Дукха къахьийгад цо из толам баккхара. Доахан шамарашта масаж еш, ший ханнахьа доакъар декхаш дика гІулакх ду царна Грибенченкос.

ХІанз Мая хьалхарча социалистически яхье яьннача Грибенченкос тІаийцад апрель бетта хІара Іаттагара 300 килограмм шура якхха. Уж декхараш сийленца кхоачашде лаьрхІад цо.

Р. ЧУБАРОВА,
Сунженски района «Победа» яхача колхоза МТФ зоотехник.

Дулха продукташ дуткхагІа яхара

Дика къахьег майна хьалхарча социалистически яхье яьннача Грознерча мясокомбината коллективо бахача наха лаьрхІа дуткхагІа дулх, пельменеш, котлеташ, полуфабрикаташ арахецара. Укх шера хьалхарча кварталах йола план 118 процент кхоачашъяьй комбината болхлоша, хІаьта къахьегама овсарле 110 процент лакх а яьй.

Дукха ба комбинате хІара сменах йола балха нормаш тІехкхоачашъеш болхлой. Царех ба жировой цехера Ларионова Софья, оалхазарий цехера Калмыкова Александра, Волынщикова Екатерина, иштта кхыбараш.

Коммунистически къахьегама цІи яккхара къовсам лоаттабу колбасни цехерча нов. Антоновс кулгалдеча бригадо. Укх майна хьалхарча деношка а чІоагІа къахьег бригадерча болхлоша.

Социалистически яхье яьннача бригадашта юкъе хьалхле лелаю нов. Таймасханов Салмана кулгалдеча тулха-жировой цехоп нов. Потемкина кулгалдеча колбасни цехоп.

В. СВЕТЛОВ.

Къахьегама вахте

Доккхий толамаш доах укх деношка «Октябрьнефть» НПУ Яровая Мариис кулгалдеча № 2 йолча бригадо. 1-ча Мая сийна къахьегама вахте а этта 7 дийнахьа 550 тонн мехкдаьтта даьккхад цу бригадо.

ЧІоагІа хьинаре къахьег операторашта Шпряев Владимира, Керец Виталe, Сальников Андрейс, Ожог Виктора, иштта кхычар.

Ю. ОЛЬГИН.

ДЕЗАЧА ДЕННА СИЙНА

ЦІаккха ца хиннача тайпара болх бикъбеннаб Грознерча Центральни ремонтно-механически заводерча цехашка. Семилеткан хьалхарча шера 1-ча кварталах йола товарни а валови а продукци арахецара план 108,1 процент кхоачаш а яь керда балха толамаш доах завода коллективо укх апрель бетта а .

ССКП ЦК тІахьехамаш дувцаш собранеш чакхъяьннай завода цехашка гІолла. Дезача денна сийна керда декхараш тІаийцад болхлоша.

Дика къахьег заводе эггара йоккхагІа йолча механо-сборочни цехерча болхлоша. Вай мехка коммунистически къахьегама цІи яккхара яхь йолаелча цехе эггара хьалха яхье баьлар нов. Халиулина кулгалдеча бригадера слесараш. Бурув деттача эшаш йола приспособленеш вІашагІъехкаш я из бригада. Укх тІехьарча ханналца хІара бетта 4 комплект вІашагІйоллар слесараша. Март бетта вІашагІъеллай 5, укх апрель бетта 6 комплект вІашагІйолла а лаьрхІад. Ший гІулакх а болх а дика бовзаш тІехдика мастер ва Халиулин Зайнуди. Шоай балха опыт шоашца яхье яьннача бригадашка дІа а ювцаш, царгара яр хьа а ийеш къахьег Зайнуде а цун новкъоташа а.

Иштта дика къахьег нн. Стрельцовси Погосьянеи кулгалдеча бригадаша, механически участкерча станочникаша, балха юкъе керда предложенеш кхухьаш, къахьегама овсарле совйоахаш.

Дукха ха йоацдаш цехе вІашагІъеллай керда арайоахача механизмай участок. Цу участке кийчъю завода конструкторски бюрос арахецаш йола механизмаш. — ТІехдикеи графикал хьалхеи оатхалаш арахеца дош лу аз, — аьлар дикагІа волча токара н. Тазуркаевс участке хиннача собране. Цо еннача предложенех 3 керда арахийца пневматически дІоагІа деи шин трактора компрессорашта монтаж еи лаьрхІар болхлоша 1-май тІакхачалехьа.

Шоаш тІаийца декхараш сийленца кхоачашдеш боахк хІанз цехера болхлой.

И. СОБОЛЕВ,
механо - сборочни цеха начальник.

СУРТА ТІА: керда компрессорни проекташ болхлошта дІайовзийташ воал бригадир нов. Халиулин.

И. Плнева сурт.

Ленинизма байракха кІал

ЛЕНИН

Абдурашид АЗИЕВ

Ба дунен тІа
Къахьегамхой
Массанахьа бахаш,
«Ленин вай ва,
Ленин вай ва,
Ленин вай ва»,— яхаш.

Латт дунен тІа
Лакха хьунаш
Эгаеш шоай гаьнаш,
«Ленин вай ва,
Ленин вай ва,
Ленин вай ва»,— яхаш.

Да Кавказе
Лакха лоамаш
Уйлах денна дагІаш
«Ленин вай ва,
Ленин вай ва,
Ленин вай ва»,— яхаш.

Да Советски
Даьхен къамаш
Ираз долаш дахаш,
«Ленин вай ва,
Ленин вай ва,
Ленин вай ва»,— яхаш!

Ленин!.. Деррригача дунен тІа йовзаш а доаздув доацдаш къахьегамхошта езаш а я из цІи. Дунен тІа миллионаш болча наха хов Ленин, ленинцаш вай заман эггара нийсагІа дар леладеш, маьлхо санна машарга, деррига къамаш кортамукъта дегІадахкарга бода никъ цар сийрда боахилга.

Революционни хьаькъала да хиннача Маркса хьехам творчески дегІаболабеш Ленина хьалкхейир коммунистий сийлахь-йоккха парти, цо из кийчйир Іилманца бакъяьча социалистически революцен теореца, адамий сийрда вахар бахьан къовсам лоаттабара эшача бокъонца йолча стратегецеи практикацеи. Къаьнарча, ший зама яьккха яла йоаллача капитализмаца къиза къовсам лоаттабеш Ленинеи ленинцашеи Россен болхлой класс ахархошца цхьоагІо а йолаш майрра йигар пролетариата диктатура чІоагІъяьи керда зама — коммунизма зама хьайийлаи йола социалистически революци котьяларга.

Коммунистически партес Ленина санна тІагІертта хьаю вахара керда формаш, дегІа а боалабу чІоагІ а бу Советий мохк. Ленина санна халкъ дезаш, цун лоІамца теркам беш кхоачашду цо болхлой классеи ахархойи цхьоагІо, СССР халкъий вежарий доттагІал чІоагІдара гІулакх. Ленин санна халкъах, кхоачалургдоацача цун творчески низех тешарца толамца хьалйир цо социализм, мехка индустриализации электрификации яра, кагий ахархой боахамаш коллективизацен новкъа дахара исторически боккха лоархІам бола декхараш кхоачашдир. Ленина санна халкъо яхачунга ладувгІаш цунна дага дар а де лерхІар а дага кхоабаш партес чакхйоах лениноки къамий политика, цІакхха а ца дайнача тайпара дегІайоалаю къамий республикай экономика, культура.

Дукха шераш даьннад Ленин вайцара къаьста, хІаьта а цун ідеяша хьалха санна сийрда боах вайна никъ. Вахаро вайна хьалхашка хадданза керда декхараш утттаду, уж кхоачашдеш Ленинца дагадувла Іамаьд вай. Цун хьехамо, цо утттаьча планаша паччахьалкхен а партийни а вахара тайп-тайпара дешаш къоастадара хаьдда жоп лу вайна.

Ленина васкет даь вайна тІадиллад эа-йоккха индустри—мехка низеи ший лоІамах хилареи лард ма могга дегІайоалаяр, хадданза техника дикагІа хилийтар, къахьегама овсарле лакхъяр. Цунна дагадоаллар массанахьа а электричество йолаш Даьхе бІаргагулга. ХІаьта капиталистий лагерера моастагІий а цар агенташ а шоай хурдаь духьала гІийрта бале а тахан вай курал еш дувца йиш йолаш да социалистически промышленносто даьха толамаш. Низ болча электростанцей цІераш йоагаш я вай Даьхен масса а миІинге. Ленина кооперативни плана ларда тІа хьаяьча колхозех доккха социалистически боахамаш хиннад. Цар кхаш хІара денна шерлу, техника дукхагІа а, дикагІа а, кердагІа а хул, наьха кхетам а культура а лакхлу.

Ильича васкеташ шоай комсомольски инициатива гойташ кхоачашду кагирхоша. Деррригача халкъа хьалхашка сийле а йоаккхаш цар хьинаре даькъа лозц эрий ихкаь лаьтташ оахача, СибарегІеи Гаьнарча Малхбоалеи заводаш, фабрикаш, шахташ хьалъеча.

Ленина сийлахь-йоккха идеяш лелаеш а лораеш а йола Коммунистически парти низ болаш я халкъаца бувзам хиларца. ЛоархІамера дола политически боахамеи дешаш къоастадеш Ленин санна халкъаца дагаовл из. Промышленностани строительствони доал делга тоадеш эргадоаккхаш, колхозни строй дІахо дегІаяра дешаш къоастадеш, СССР-а халкъа боахам дегІабара ворхІ шерара план оттаеш, халкъа образованен дешаш дувцаш парти халкъага кхайкар, цунца дагаяьлар, хІаьта уж исторически боккха лоархІам бола гІулакхаш вай мехкарча къахьегамхоша дег тІара хьаллаьцар.

ССКП XXI-ча съездо чІоагІъяь вай мехка коммунизм хьалъяра исторически программа ханал хьалхагІа кхоачашъяра социалистически яхье баьннача болхлой, колхозникий, гІулакхерча наьха коллективаша башха дика толамаш доах.

Нохч-ГІалгІай республикан промышленносто ханал хьалхагІа кхоачашъяьй валови продукци арахецара цхьоалагІча квартала план.

Грозненски химически завода коллектив тІагІертта къовсам лоаттабеш я коммунистически къахьегама коллектива цІи якхха гІерташ. Иштта къовсам лоаттабеш вай республике 700 совгІа бригада, смена я. Юрта боахама болхлоша соахкарчул дикагІа леладу бІаьстан кхашкара балхаш. Башха дика толамаш дахарца белгалду цар Ленин — «укх дунен воккха, бокъонца вола саг» вза 89 шу дизар.

Тешшамерча Ленина новкъа додаш советски къахьо ший мехках низ болча индустрен держава, боккхача социалистически юрта боахама мохк, исторен чухь эггара хьалха атомни низ машара гІулакха хьожабаь, дунен тІа эггара хьалха советски Іилманхойи болхлойи кулгалца хьа а яь Лаьттан спутникаш дІахийца мохк баьб.

Капитализмал вай тІех хилар дикагІа йола экономическии паччахьалкхени строй хьа а яь дІаоттаяр хинна Іац. Капитализмал вай тІех хилар да ленински теореца кийчденна, вай ханар эггара толажагІа йола уйлаш йолаш вай хилар. Ленинизмах вай заман байракх, цІакхха а йоргйоаца сердал хиннай. Цу котолон байракха кІал тІа-тІа дуткхагІа увт сийрдача, кердача новкъа дала гІерта миллионаш дола адамаш. Коммунизм хьалъеш боахкача советски наьха гІулакхашца сийлахь-доккхача китайски халкъа гІулакхашца, халкъа демократен къахьегамхой творчествоца яхаш а котьювлаш а я йоргйоаца Ленина идеяш.

Машареи доттагІлени, интернациональни цхьоагІони кортамукъалени дика уйлаш лелаю кортамукъарча халкъаша шоай арахьарча политикаца а. Тайп-тайпара общественни системаш йола паччахьалкхенаш машаре яха йиш я яхача Ленина хьехама мутІахьа долча цар машарерча экономически яхье капитализм эшаю.

Дукха ха яц дунен тІа цхьа социалистически паччахьалкхе—СССР мара ца хинна. ХІаьта хІанз социалистически мехкаша дунен тІа 26 процент территори дІалоац, 35 процентал дуткхагІа баха нах ба, цар хьаю дунен тІа еча промышленни продукцен 30 процент гаргга. Иштта кхоачалургдоаца низаш долаш да лоалареи эксплуатацеиеи кІалхара даьнна халкъаш.

Из да из революцен керда зама хьа а этта чІоагІъеннилга. Из да из марксизма-ленинизма малх дунен тІа тІа-тІа сийрдагІа хьежаш хилар. Адамашта тІа-тІа дикагІа хов кортамукъаленгеи иразагеи вуташ дола наькъаш Ленина хьийхарел совгІа кхы доацилга.

Сийлахь-воккхача Ленина хьехамца ленинизма байракха кІал, Коммунистически партен хьалхленца вай мохк дегІабара лоархІамерча юкъах-шерра коммунизм хьалъяра юкъах чуденна хьинаре къахьегаш да советски халкъ.

АДАМАША ДОККХАЛ ДЕР

— Истори бокъонца хьадеш а хьалхатетташ а долча хІама хьадеча халкъа низех Владимир Ильич Ленин санна чІоагІа тешаш саг вацар. Наьха революционни хьинарца Ленина гора коммунизма ерригача коталоний хьаст.

Н. С. Хрущев.

— Нагахьа санна из гоама хилара морх, цун цІера гонахьа бувцача оапийи авл-дитеи морх кхы а чІоагІагІа кхотаенна хилча — хІаьта а: долаш дац хьаькъал тІара даьннача дунен садикъаьча боадалона юкъе Ленина лотаяь сердал баьдъерзае могардола низаш.

М. Горький.

— Ленина даьчунга каст-каста хьожаш хиларал, ший вахара хьокхамца цо наха дита мах баь варгвоаца доккха хьаькъал Іомадарал дикагІа дола хІама дац наха могаде.

Г. М. Кржижановский.

— Вай партен кхыча кулгалхощца из нийсвича, сона массайолча хана хетар, Ленина соратникаш Плеханов, Мартов, Аксельрод, иштта кхыбараш — Ленинал цхьа корта лохагІа латташ санна, хІаьта царца нийсвича Ленин духхьал кулгалхоех цаІ хинна ца Іеш къовсаме кхерам фу ба ца ховши эрсий революционни болама тахканза болча новкъа майрра парти хьалха югаши тІех барех вола кулгалхо, лома лаьча волаш санна.

И. В. Сталин.

— Іоткъама кІал лаьттача къамий дешах а Ильича кхыча доакъошка санна, кІезига довзийтанзар вайна ца ховр. Нагахьа санна эрсий мужгечо Ленинах шоай да лоархІаш хиннавале ІажагІча а, Іаьржача а, дерригача а расай наха а кхы кІезигагІа бокъо йолаш лерхІац цох шоай да. Социализм бахьан дунен тІарча къовсаме цо лоархІам бир Малхбоален Іалаьмате йоккхача арме.

С. М. Киров.

— Исторически дегІадахкара дуткхагІа лоархІам болча замах Ленинал хьалхагІа цхьанне а дигадац адамаш... Исторически Іилман цІенхаштгарча викалаша белгалбоах 1917 шера денз царизм дІаяккхалца Ленина кулгалдаьча событей Іалаьмате боккха исторически лоархІам.

Марсель Кашен.

— Ер ва-кх из — Ленин! Ер ва из, тІеххьарча кхаь шера цун цІеро селла чІоагІа капиталистически Европа кхераер... ХІаьта дийна волча хана, Ленина капиталисташта кхерам тийсабале, хІанз кхы а чІоагІагІа кхерабу цо уж! Ленин веннав, хІаьта а ленинизм дийна я. Ленини ленинизми нийса кхетаяьлга дуткхача мехкашка капиталистически строй дІаялари къахьегамхой кортамукъалени социализмани наькъ тІа балари да.

Антонин Запотоцкий.

— Ленина балхаши, хьехами, цІии вай долча кхаьчача мара вай кеман якорь ай а яь тешам бенна «революционни къовсама хьайнача форда тІа даланзар вай».

П. Тольятти.

— Ше воккхий ца веш, чІоагІа нах безаш хиларца цхьана, хІамах гаьнна сакхеташ а эшалургвоацаш а ва Ленин. Ленин — исторен локомотив я.

Джон Рид.

ЛЕНИН ХІАНЗ А ДИЙНА МЕЛ

Ленински новкъа

ТАХАН 89 шу дуз кІоаргача хьаькъалца Советски Союза Коммунистически партена лард елла а, Советски социалистически паччахьалкхе хьакхелла а, дерригача дунен тІа мелйолча къахьегамхой баьччa а хьехархо а вола Владимир Ильич Ленин ваь. Из ди дезду советски халкъо вай мехка политически, экономически, культурни вахар чІоагІа дегІадоагІаш латтача, дунен халкъашта юкъера Советски Союза сий лакхлуш латтача хьалашка.

Ленинизма идеяша, ССКП XXI-гІча съездо оттадьча сийлахь-доккхийча декхараша дог ураоттадаь дола советски халкъ, Коммунистически партен хьалхленца кердача исторически хана чу — коммунизм шерра хьалъе доладеннача хана чу деннад, дунен тІа мелдолча халкъий сийрда кхоане бахьан долаш лоаттабеча къовсаме адамленна хьалха латташ дода из. Коммунизм котьяккхар духьа вай партес, вай мехка кхаьхьегамхоша лоаттабеча турпален къовсама дерригача истореца айхха ювзаенна я Ленина цІи. Машара, демократен, социализма гІулакх бахьан лоаттабеча къовсаме дерригача мехкашкарча къахьегамхой байракх хиннай Ленина цІи.

Ший кІоаргача хьаькъалца революци вІашагІъелла волча Ленина пролетариата классови къовсама кердача хьалашка творчески degІа а боалабаьб кердача опытаца кхы духкагІа шер а баьб Маркса хьехам. Ленина дегІайоалаяьй пролетариата диктатура хьакъехьара дош дувцаш йола Марксеи Энгельсеи теори, бакъъяь хьахьекхар пролетариата диктатуран керда форма — Советаш, капиталистически гома юкъерча мехка пролетариата диктатура йолча хана парГІатта социализми коммунизми хьалъе йиш йолча формаехи способехи дола дош кийч а даь хьаоттадир. Революце хьалхле лелаер пролетариат хилара хьакъехьа дош оттадир В. И. Ленина, къамаколониальни дешах бола марксистски хьехам, пролетариата хьалхле лелаеш йола организаци а, пролетариата диктатура оттаяра, социализми коммунизми оттаяра хиланза дарГдоаца пролетариата бе доалла керттера герз а хиларах тарра партех бола хьехам дегІабоалабаьб.

Ленина кийч а яь хьаоттайир пролетарски революцеш хулчеи коммунизм оттаечеи ханашкахь болхлой классеи цун партеи лелае езача стратегени тактикани керттера положенеш. Ленина хьехамо нийса белгалду обществон материальни вахар degІадара эшараш, адамаша лоаттабеча революционни къовсама практико хьаувттадеча керттерча хаттарашта жопаш тел. Цудухьа низ кхаьчар Ленина хьехама дуккха адам меттахьа хьоаде, коммунизм котьяккхар духьа лоаттабеча къовсаме котало яккхара уж кхотаде а вІашагІтоха а, оарцагІдаха а.

Низ кхоачаш ба Ленина хьехам, хІана аьлча истори хьакхоллаш долча адамий лоархІам цо дика кхетабендаь. Халкъах, къахьегамхой революционни низах кІоаргга тешам бенна хиннад Ленина а цо хьакъеллача Коммунистически партен а вахар. Ленина хьийхад вай партена, халкъах тешаш хилча мара, халкъа творчествон хьаст байзачун мара яргъяц котало, цунга мара Іаьдал ве доаллалургдац, яхаш.

Ленина хьехам — эрсий а дунен а культуранна карагІдаьнна керттера хІама да, коммунизм оттаярца общество эргайоаккхаш бола сийлахь-боккха низ ба. Дерригача дунен тІа мел болча пролетарий интернационални хьехам ба Ленина хьехам. Цо чулоац дерригача дунен тІара революционни болама опыт. Классови къовсамах, кердача тайпах йолча партех, коммунизм хьалъярах болча ленински хьехама теорени тактикани керттера гІулакхаш дерригача дунен тІа мелйолча Коммунистически болхлойи партешта мегаш а леладе декхар долаш а да.

* * *

КІоаргача хьаькъалца теори кхоллаш хинна ца Іеш, хьаькъалца а кхетамца а адамий болам пролетарски революцен апарах чулостабе ховш вола сийлахь-воккха организатор а хиннав В. И. Ленин. Марксистско-ленински хьехам, дунен тІарча дуккхача адамий сакхетам чу а лаьца, дуне эргадоаккхардолаш бола материальни низ а хинна дІаэттаб. Цо хьехача нийсача наькъаца degІайоагІа адамлен прогресс. Из тешшаме хьахьокх вахарца бакъдараша. Ленинизм котъяннача замалахь, дерригa наькъаш коммунизмага долхача замалахь дах вай.

Вай мехко — ленинизма даьхенно — эггара хьалха биллаб адамленна коммунизмага бода никъ. Коммунизм СССР-еи социализм халкъий демократен мехкашкеи коталонца хьалъеш латтача къаьгга гучабувл ленинизма идеяй эргалоний низ.

Партес хьалхле лелаеш долча Советски халкъо кхоачашъяй ленински программа, историен чухь эггара хьалхагІа хьаяй керда общественни строй — социализм, хІанз шерра коммунизм хьалъе а доладеннад.

Советски Іаьдал латтача укх шерашка доккхий толамаш даьхад вай халкъа культура лакхъеш, Іилма а техника а degІайоалаеш. Аьлча кхоачам ба, лаккхеьарча а юкъера а образовани йола специалисташ хІанз халкъа боахаме болх беш ворхІи ахи миллион совгІа саг хилар, вешта аьлча 1913 шера хиннарел 39-зза дуккагІа.

СССР-е социализм бокъонца котъяьннай. Из котало яьккхай кІоарггача хьакъалера Ленина васкеташ кхоачашдар бахьан долаш, Коммунистически партес хьалхле дика лелаяр а болхлошеи, ахархошеи, интеллигенцеи дог айденна, турпале къахьегар а бахьан долаш.

ССКП XXI-гІча съездо тІаийца 1959—1965 шерашка СССР халкъа боахам degІабара йола ворхІ шера план — шерра коммунизм хьалъяра сийлахь-йоккха программа я. ВорхІ шера плана тІа декхар оттадаьд — мехка хІамаш хьаеш дола низаш масса оагІонгахьара degІадоаладе, еза-йоккха индустри дукхагІа а йоалаеш, экономикан дерригача доакъошкара производство коммунизма материально - технически база йиллара а капиталистически мехкашца лоаттаеча машареча экономически яхье СССР коттяккхара а degІайоалае.

ВорхІ шера цу тайнпара сихха degІайоагІаргъя Нохч-ПалгІай АССР а. Ерригача Союзе 80 процент degІайоагІаргйола валови промышленни продукци вай республике degІайоагІаргъя шозза совгІа.

Юхьанца социалистически гІулакхаш чІоагІа теркалдеш хиннав В. И. Ленин. Ленина чІоагІа дуккадезаш а доккхал деш а хиннад субботникаш вІашагІдехкилга, социалистически хьисапе къахьегилга. Вай мехка коммунизм оттаяра дола боккхача лоархІамера гІулакх лаьрхІад Ленина къахьегама овсарле лакхъелга. В. И. Ленина къаьстта чІоагІа теркалдеш хиннад техникаш дола керда хІамаш, технически боарам лакхбергбола хІамаш. Къахьегама овсарле лакхъярах Ленина дагалаьттараш хІанз кхоачашхиннад. Советски наьха творчески инициатива degІаяр, шоай Даьхе тоаялара цар чІоагІа йоакхо еш улар хьахьокх хІанз дІаболабеннача патриотически боламо — коммунистически къахьегама бригадайи ударникийи яхьо. Вай мехка цу яхьа юкъе яхай 60 эзарнел совгІа бригадеи, сменеи, участоки. Коммунистически къахьегама бригада аьнна цІи тиллийтар духьа цу яхьа юкъе дакъа лоацаш я вай республикера 700-нел совгІа коллектив. Цу бригадашеи коллективашеи шоашта хьалхашка декхар оттадаьд коммунисташха къахьийга ца Іеш, дика деша а, хадданза шоай говзал лакхаяха а, дІаяхача къаьнача замах юхедисача бІехача гІулакхашта духьала чІоагІа къовсам лоаттабе а, цІагІа эздел хила а, кердача обществон дика гІулакхаш Іомаде а, аьнна. Коммунистически къахьегама юхьанцарча бригадайи ударникийи опыто хьахьокх цу Іалаьмате дикача боламо къахьегамхой творчески хьинар совдаккхара болхлойи колхозникийи къахьегама овсарле а культура а лакхъяра, хьаькъалцеи физически къахьегара юкъера юкъ дІаяккхара хьакъехьа партес оттадаь декхар кхоачашдара новкъостал деш хилар.

* * *

Партегеи халкъагеи васкет даьд Ленина, пролетариата диктатуран лаккехьара принцип а Советски паччахьалкхе эшалург ца хилара лард а хиларах тарра, болхлой классаи ахархоштеи юкъера барт-цхьоагІо даим чІоагІа лоаттае, аьнна. Болхлой классеи ахархойи барт-цхьоагІо хилар бахьан долаш котъяьлар Октябрьски революци, социализм оттайир СССР-е. Ленина ховш хиннад, Советски Іаьдала низ, вай толамех а социализм бокъонца котьярГхиларах а бола тешам болхлойи ахархойи барт-цхьоагІо хиларах латтилга. Ленина баь из хьехам кхоачаш а беш, партес хадданза чІоагІбу болхлой классаи ахархоштеи юкъера барт-цхьоагІо.

Коммунистически партес цхьа вежарий дезал а баь, сийлахь-йоккха Советски Социалистически Республикай Союз а яь вІашагІтехад вай цай кехкара дерригa халкъаш.

СССР халкъий доттагІал — дуккха къамаш чудоагІача вай низ болча социалистически паччахьалкхен лоархІамегІара лард я. Из халкъий доттагІлен политика вІашагІъеллар Ленин ва.

Советски паччахьалкхен къовсама а коталоний а дерригача исторе хьахьокх, халкъий доттагІал хилар вай Даьхен низ духбувла хьаст болга. Вай декхар да советски мехкарча халкъий барт-цхьоагІои доттагІали дІахо йодача хана а чІоагІдеш дІагІолга.

Советски обществон цІаккха а эшалургбоацача низа хьаст ба морально - политически цхьоагІо йолаш из хилар. Из цхьоагІо хьахиннай социализм котъяларца, из латт болхлойи ахархойи бартах, СССР халкъий доттагІленах, из чІоагІлу советски нах коммунизма, пролетарски интернационализма, советски патриотизма уйланца хьалкхебеш вай партес Іалаьмате боккха болх бар бахьан долаш. Партес хьалхле лелаеча советски халкъа морально - политически цхьоагІо — вай общество дІахьалхакхувлаш бола боккха низ ба.

Вай мехка низ дегІабаро, дунен халкъашта юкъера цун сий лаккдаларо хьахьокх Коммунистически партес хьаькъалца хьалхле лелаяьлга, цо нийса политика лелаяьлга а из политика чакхъяккхар духьа тІагІертта организаторски болх баьлга а. Болхлойи ахархойи гІулакх бахьан долаш, коммунизм бахьан долаш ший низ ца кхобеш а кІаьд ца луш а къовсам лоаттабарца дерригача советски халкъа безам а тешам а беннаб Коммунистически партех. Коммунизм хьалъеш йоаллача советски обществона хьалхле лелаеш а цунна никъ хьехаш а бола низ ба вай парти. Халкъий баьччан а организатора а гІулакх толаме кхоачашдеш я Коммунистически парти, хІана аьлча уйлаш а, гІулакхаш а, дисциплина а цаІ йолаш болча коммунистий низ бола цхьоагІо из йоландаь. Ленина хадданза хьийхад, партийни мугІарий идейни барти цхьаогІои йолаш хилар вай парти чІоагІеи эшалургйоацаши хилара лард я, яхаш.

Ленински идеяш котъювлаш хилар хьахьокх хадданза шерлуш латтача дунен коммунистически боламо. Ленина никъ Іахьош долча мугІарашца — дунен тІарча 83 мехка йолча коммунистически болхлойи партешца 33 миллион саг совгІа нах ба. Коммунистически болхлойи партеша доал деш цхьа миллиард гаргга нах бахаш дола социалистически лагера мехкашкара нах тІатІа дукхагІа тІехьабувл коммунисташта. Ленина яьххача тайпара вахаро шийдар кхоачашду: керда, хьалхалатта общественни строй котъяларга вуг дерригача наькъаша.

Кхоане Ленина тІехьенга я: вай гІулакха котолон хьаст ба чІоагІа Ленина никъ лаьца йодача Коммунистически партес хьалхле нийса лелаеш хилар.

В. ФИЛЬКИН,
Мехкдаьттан института марксизма - ленинизма кафедра лакхехьара хьехархо.

В. И. Ленина болх баь кабинет

БАЬЧЧАЦА ДАЬ КЪАМАЬЛ

1918 шера бІаьсти хилар из. Машин-наькъашта йизза национализаци еш дола декрет хилалехьа дар из. Тха Рязано-Уральски никъ цхьанне а финансировани еш бацар цу хана. Машин-наькъий Наркомат машин-наькъашта хьалхле лелае йолалуш мара яцар. Наькъа комиссаралла хьожаваьвар Саратовски машин-наькъий мастерской столяр вола С. Ковылкин, хІаьта со Московски района комиссаралла хьожаваьвар. Ховш хІама а е опыт а яцар тха, хьалхашка латта холонаш эшалургйоцаш хеталора.

ТІаккха В. И. Ленинца дагавала лаьрхІар Ковылкина. Москве а вена, шийца Владимир Ильич волча вола аьлар цо сога.

Тхо Кремле кхаьчар. Кабинете хьийхар тхо. Ленина моаршал а хаьтта, Іоховша аьлар тхога. Тхо юхагІерташ хилар а зийна, наькъах хаттараш де волавелар тхога Владимир Ильич. Ковылкина дІадийцар боккхача инженерашца — специалисташца еча саботажах.

— ХІаьта оаш фу даьд?—аьнна, юкъенйккхар цо дувцачоа Владимир Ильич.

— Саботаж ярах лийцаб оаха уж...

— ТІаккха фу дир?

— ТІаккха тІехьа а ваха, дукха дийцар аз царца, гІулакх дІадоладе, халкъа новкъостал де аьнна дийцар, хІаьта іоххера, цІена а хьаьнала а болх бергхиларах декхар тІаэцаш кулгаш язде аьлар. Іаьдал чІоагІа долга а шоашца бегаш бергбоацилга а хайна, раьза хилар..., — йоахар дІахо Ковылкина.

— Кулгаш яздар чІоагІа дика да, чІоагІа дика да. ХІанз болх мишта бу цар?

— ЩІена бу! Шоаш денна дош кхоачашду.

Цхьа кІеззига уйла а яь, Ленина аьлар:

—Вайгахьа а баьнна, хІанз хьаьнала къахегаш болча специалисташта болх бе дика хьал хилийтар мел лоархІаме, мел чІоагІа лоархІаме да кхетадой оаш... ДІадахар тІехдетта дагІац царна. Новкъосташца леладу гІулакх леладе деза цІена болх беча специалисташца.

Цул тІехьагІа Ковылкина дІадийцар тха наькъа Іалаьмате во латта финансови хьал. «Болхлой мишта бах? Миштай цар уйлаш? Фу дуъ цар? ТІехьара йийца балхах доагІа алапи маца дІаийцар цар?»—яхаш хаттараш де волавелар тхога тІаккха Владимир Ильич.

Хьахашта ваьннача Ковылкина чехка жоп лора деча хаттарашта.

— Алапи дІадалара гІулакх во латт тха новкъа. Алапи дІадаланза да тхо. Духхьал укхо мара хан-ханнахьа дІалац алапи, — аьлар цо, согахьа хьа а хьежа.

— Из хІанад йиштта? — аьнна, хаьттар Владимир Ильича.

Дика вІаштІехьа хетанзар сона гІулакх. Тхоай «инициатива» Ленина харцъяр кхер со. Из дІа ца йийцача де хІама дацар. Наркомате наькъа финансировани яра дош къоастадалца, галешка мухь кхуьхьарашкара ахча даккха аьнна ТІемареволюционни Комитето яь постановлени дІайийцар аз.

— Из мишта даьд оаш? — аьлар Ильича.

Поездаш сецача гонахьа карт яьй оаха. Нах арабоаллача контролераши герз дола красногвардейцаши оттабаьб, галеш эза а эзе, доагІаш дола ахча доаккх...

— Гм... Гм... хІаьта законах дий из?

— Фу дергда хІаьта, Владимир Ильич! Мах боацаш мухь кхахьа декхарийла мичад тхо. Оттаяьча тарифах ахча приходе а дохийт — дерригa а доагІача тайпара ду оаха. Бакъдар аьлча, галеш кхуьхьараш-м раьза бац. Оаха яьча картах белама «Воропаева цІерах йола карт» аьнна цІи тиллай...

— Мишта? Мишта? Воропаева цІерах йола карт? — аьнна хаьтта а хаьтта, чІоагІа велавелар Владимир Ильич.

Цул тІехьагІа цІенхаштта аьлар Ленина:

— Машин-наькъашта финансировани яра дош дерригa а паччахьалкхенгара мадоагІара къоастаде деза. — ТІаккха ший блокнота тІа белгало йир цо.

— ХІаьта хІанзарчоа шун наькъа цхьадола ахча къоастадергда вай,— аьлар цо дІахо.

Тхо даха хьалгІайттар. Владимир Ильич а хьалгІеттар. Юхьера а тхо долхаш, цо аьлар:

— Керттера дар да-оаш болхлой йоакхо дукхагІа яр. Царца бувзам болаш даха, царца каст-каста дагадувла, цар новкъостал дергда шоана. Эггара халагІча хьала кІалхара доахардга пю цар.

Дог гІоз а даьнна, арадаьлар тхо Ленина кабинетера.

Ф. ВОРОПАЕВ,
1917 шера денз СССП член.

Санд ЧАХКИЕВ

Ленин волча

Тхир улл малхо докъаданза.
ЦІе майдане —
шийла мух.
Зизаш ийца,
Іуйран денз
Адам Ленин волча ух.

Тата доацаш эг уж
гаьнаш.
Кремла карт я царна
дехь.
Со а вода,
уллув ваьнна,
Се Москвера вахалехь.

ДІачувоал со,
гу из сона,
Вижа уллаш...
— Сабар, ког,—
ВІалла боаца
низ чубена
Детталу са къона дог.

ДІачувоал со...
Гу адамаш —
Тайп-тайпара къамаш
да...
Цун когашка
шек ца воалаш,
Аза-м дог Іодулларгдар!

Яхьья ОСМИЕВ,
ТІой-Юртарча школан хьехархо

Ленин—из да гІоза вахар

Малав Ленин веннав яхар,
Доацар дувцар?
Ленин массаз дийна ва!
Денгар-денга тоалу вахар,
Хозлу дуне —
Дийна Ленин цунца ва.

Малав Ленин веннав
яхар?
Вай баьччa Ленин
Дуне мел латт вахаргва.
Ленин-из да гІоза Вахир,
ХІаьта Вахар...
Вахар—даим латтаргда!

Хана йІоахал
лакъаргбоацаш,
Баьччá хьехам
Сийрда, кІоарга, дукха ба.
ЦІаккха къаьста ха а
йоацаш,
Халкъа хьехаш,
Ленин даим вайца ва.

Малав Ленин веннав
яхар,
Доацар дувцар?
Ленин массаз дийна ва!
Денгар-денга тоалу
вахар,
Хозлу дуне —
Дийна Ленин цунца ва.

Ленини халкъашта юкъера доттагІали

Дуне тІа мел болча къахьегамхой баьччаша а хьехархоша а Марксеи, Энгельсеи, Ленинеи адамий общество degІайоагІа наькъаш а, болхлой классаеи цун партеи лелае езача стратегени тактикани керттера положенеш. Ленина хьехамо нийса белгалду обществон материальни вахар degІадара эшараш, адамаша лоаттабеча революционни къовсама практико хьаувттадеча керттерча хаттарашта жопаш тел. Цудухьа низ кхаьчар Ленина хьехама дуккха адам меттахьа хьоаде, коммунизм котъяккхар духьа лоаттабеча къовсаме котало яккхара уж кхотаде а вІашагІтоха а, оарцагІдаха а.

Низ кхоачаш ба Ленина хьехам, хІана аьлча истори хьакхоллаш долча адамий лоархІам цо дика кхетабендаь. Халкъах, къахьегамхой революционни низах кІоаргга тешам бенна хиннад Ленина а цо хьакъеллача Коммунистически партен а вахар. Ленина хьийхад вай партена, халкъах тешаш хилча мара, халкъа творчествон хьаст байзачун мара яргъяц котало, цунга мара Іаьдал ве доаллалургдац, яхаш.

Ленина хьехам — эрсий а дунен а культуранна карагІдаьнна керттера хІама да, коммунизм оттаярца общество эргайоаккхаш бола сийлахь-боккха низ ба. Дерригача дунен тІа мел болча пролетарий интернационални хьехам ба Ленина хьехам. Цо чулоац дерригача дунен тІара машта юкъера доттагІал чІоагІделга эггар доккхагІарех декхар да.

Къамий къахьегамхошта юкъера доттагІал мишта, фу дича чІоагІлургда яхаш дош дика техкаь Іома а даь, из доттагІал чІоагІдергдола хьехам арабаькхар Ленин ва. Къамий политика яха из Ленина хьехам бувцаш яздаь дуккха а книжкаш да, из деррига яздаь варгвац, хІаьта а лоацца цун керттера чулоацами бІаьхийча наьха «Іилмахоша» цу хьакъехьа яхари дувцаргда вай.

Эксплуататорий «Іилмахоша» царна эшшача тайпара ювц къамий политика. США-ан бІаьхийча наьха «Іилмахоша» йоах адамаш кІайи, ІажагІеи, Іаьржеи цІокаш долаш хиларга хьежжа, тайп-тайпара цІеш а хьаькъалаш а долаш да. КІай цІокаш да. КІай цІокош дараш «цІена» цІий долаш, хьаькъалаи дикача гІулакхаштеи дуккха а тІех латташ нах ба, цудухьа мехка а паччахьалкхенна а доал царга хила деза, вожаш цар кара а цар яхар деш а хила беза. Цудухьа США Іаьржа цІокаш дола бераш кІай цІокаш дола бераш деша дагІача школе деша чудатац. Іаьржа цІокаш долча наьха, кІай цІокаш дараша хІама дуача моттиге чубаха йиш яц. Трамвай чу, автобуса чу кІайи Іаьржеи цІокаш дола нах Іохувша моттигаш къаьсткъаьста я, нагахь санна кІай цІокаш дарий моттигаш хьалйиза хуле, Іаьржа цІокаш дарий шоай моттигаш а царна дІаяла еза. Доаца харц бахьан а оттадаь, суд а хІама а доацаш, кІайбараша Іаьржа саг вийча царна цох хулаш хІама дац.

Къамий къахьегамхошта юкъера доттагІал мишта, фу дича чІоагІлургда яхаш дош дика техкаь Іома а даь, из доттагІал чІоагІдергдола хьехам арабаькхар Ленин ва. Къамий политика яха из Ленина хьехам бувцаш яздаь дуккха а книжкаш да, из деррига яздаь варгвац, хІаьта а лоацца цун керттера чулоацами бІаьхийча наьха «Іилмахоша» цу хьакъехьа яхари дувцаргда вай.

Эксплуататорий «Іилмахоша» царна эшшача тайпара ювц къамий политика. США-ан бІаьхийча наьха «Іилмахоша» йоах адамаш кІайи, ІажагІеи, Іаьржеи цІокаш долаш хиларга хьежжа, тайп-тайпара цІеш а хьаькъалаш а долаш да. КІай цІокаш да. КІай цІокош дараш «цІена» цІий долаш, хьаькъалаи дикача гІулакхаштеи дуккха а тІех латташ нах ба, цудухьа мехка а паччахьалкхенна а доал царга хила деза, вожаш цар кара а цар яхар деш а хила беза. Цудухьа США Іаьржа цІокаш дола бераш кІай цІокаш дола бераш деша дагІача школе деша чудатац. Іаьржа цІокаш долча наьха, кІай цІокаш дараша хІама дуача моттиге чубаха йиш яц. Трамвай чу, автобуса чу кІайи Іаьржеи цІокаш дола нах Іохувша моттигаш къаьсткъаьста я, нагахь санна кІай цІокаш дарий моттигаш хьалйиза хуле, Іаьржа цІокаш дарий шоай моттигаш а царна дІаяла еза. Доаца харц бахьан а оттадаь, суд а хІама а доацаш, кІайбараша Іаьржа саг вийча царна цох хулаш хІама дац.

Владимир Ильич Ленин Кремлен коа саготалла арабаьнна ва, герза човнах вийрзачул тІехьагІа (1918 ш.).

Фотохроника ТАСС.

Ленина а коммунистически партен а хьехамо уж деррига а капиталистий, империалистий, фашистий тийшабалхаш гучадоах. Марксистски Іилмахоша гучадоах «цІена цІийи» «бІеха цІийи», «кІай тІаьхки» «Іаьржа тІаьхки» яха дешаш Іилманца бувзам боацаш, къамашта а адамашта а юкъе моастагІал долла, бІаьхийча наьха «Іилмахоша» даІалаьца дош доаца даьсса, харц хабараш долга, тайп-тайпара цІеши, цІокой бесаши, сибаташи хилар, цхьаккха а бувзам боацаш хилар, цхьатарра цІеш долаш, Іалаьмате дукха нах, кІайчеи Іажагічеи, Іаьржачеи наха а тайптайпарча къамашта а юкъе хилар. Цул совгІа, цар гучадоах культуранa а боахама а хьалхадаьннеи тІехьадисаи къамаш хилар, цар лаьтташ, мехкаш, уж degІа даькара исторен болам, иштта кхыдола гІулакхаш тайп - тайпара хилар хьаькъалаш дуккагІеи кІезигагІеи хиларах а хьалхадаьннеи тІехьадисаьи ца хилар а.

Болхлойи, кхыча къахьегамхойи, тІехьадисаьча къамийи къахьегам баара, эксплуататорий царна юкъера доттагІал дохаде дийзадале, эксплуататорашка къахьегамхой къахьегамца баийта а, бакъдар, нийсхо котъяьккха а, социализм-коммунизм оттае а езаш хиннача марксистийи ленинцийи царна юкъе доттагІал чІоагІде дийзад.

Тайп-тайпарча къамий къахьегамхошта юкъера доттагІал, барт-безам чІоагІдара ха деза яьхад Ленина къамаш дикагІеи вогІеи ца хулга, масса а долча къама юкъе дикеи вои нах хулга. Цхьа къам вогІеи шоллагІдар дикагІеи могадеш, цхьаьнна а коммунистически партен а хьехамо уж деррига а капиталистий, империалистий, фашистий тийшабалхаш гучадоах. Марксистски Іилмахоша гучадоах «цІена цІийи» «бІеха цІийи», «кІай тІаьхки» «Іаьржа тІаьхки» яха дешаш Іилманца бувзам боацаш, къамашта а адамашта а юкъе моастагІал долла, бІаьхийча наьха «Іилмахоша» даІалаьца дош доаца даьсса, харц хабараш долга, тайп-тайпара цІеши, цІокой бесаши, сибаташи хилар, цхьаккха а бувзам боацаш хилар, цхьатарра цІеш долаш, Іалаьмате дукха нах, кІайчеи Іажагічеи, Іаьржачеи наха а тайптайпарча къамашта а юкъе хилар. Цул совгІа, цар гучадоах культуранa а боахама а хьалхадаьннеи тІехьадисаи къамаш хилар, цар лаьтташ, мехкаш, уж degІа даькара исторен болам, иштта кхыдола гІулакхаш тайп - тайпара хилар хьаькъалаш дуккагІеи кІезигагІеи хиларах а хьалхадаьннеи тІехьадисаьи ца хилар а.

Болхлойи, кхыча къахьегамхойи, тІехьадисаьча къамийи къахьегам баара, эксплуататорий царна юкъера доттагІал дохаде дийзадале, эксплуататорашка къахьегамхой къахьегамца баийта а, бакъдар, нийсхо котъяьккха а, социализм-коммунизм оттае а езаш хиннача марксистийи ленинцийи царна юкъе доттагІал чІоагІде дийзад.

Тайп-тайпарча къамий къахьегамхошта юкъера доттагІал, барт-безам чІоагІдара ха деза яьхад Ленина къамаш дикагІеи вогІеи ца хулга, масса а долча къама юкъе дикеи вои нах хулга. Цхьа къам вогІеи шоллагІдар дикагІеи могадеш, цхьаьнна а воча саго даьча воча хІаманна деррига къам бехке деш хабараш дувцаш бола нах къамаштеи цар къахьегамхоштеи юкъера доттагІал дохаде, моастагІал долла гІерташ бола, эксплуататорий новкъостий, къахьегамхой моастагІий ба. Къамий доттагІленах боалла Советски Іаьдала низ бохабе гІертача цу нахаца Советски Конституцес а законаша а маяххара къовсам лоаттабе беза.

Ленина къамий политико а коммунистически партен программо а йоах шедола къам масса а долча гІулакха цхьатарра бокъонаш йолаш да. Цу бокъонех Советски Союзе мел даха къамаш санна, вай нохчийи гІалгІайи къамаш а шоай республика а йилла, шоай культура лакхъелг боахам тоабеш доахк. Сталина культ личности йолча хана Ленина а коммунистически партен а къамий политика толха а яь, Нохч-ПалгІай республика дІаяьккхаяр, хІаьта а Ленинеи коммунистически партен къамий политика юхакот а яьнна, ССКП XX съездо даьча соцамашца Нохч-ПалгІай республика юхаоттайир.

Ленински къамий политика нийсхо йолаш а къамашта юкъера доттагІал чІоагІдеш а йолга цІаькха а хьахойт цу хьакъехьа ССКП XX-ча съездо бьча соцамо. Цо йоах:

— Партес ший къамий политика лела а яьй, лелаеш а я, Ленина хьехамо яххача тайпара. Цо йоах, социализмо къамашта юкъера эргалонаш дІа ца яхарал совнагІа, хІара къаманна юкъерча деррига гІулакхий лоархІам а беш, масса а долча къамани, халкъани боахам а культура а масса а йолча оагІорахь дегІайоалае, тоае еза. Партес ше дІахо бу болх, мамогга цу деррига гІулакхий лоархІам а беш бе беза.

Из ССКП XX-ча съезда соцам бокъонца кхоачам беш я партен XXI-ча съездо боахам а культура а тоаяреи лакъяреи чІоагІъяь ворхІ шерар план а. Цу плано масса долча къамий республикай боахам, цун Іалама руцкъий торонашка хьежжа дегІабоалабе лерхІ, цхьайолча кагийча къамий республикай бар сихагІа а боалабеш. Иштта сихагІа дегІабоалабе лаьрхІарашца ба вай Нохч-ПалгІай республикан боахам а.

Ерригача Советски Союза беррига а боахам ворхІ шера 1,8-ззеи, химически промышленность 3-ззеи, машинаш елга 2-ззеи лакхде лаьрхІадале, Нохч-ПалгІай республикан беррига а боахам 2,2-ззеи химически промышленность 4,3-ззеи, машинаш елга 3-ззеи лакхде лаьрхІад. Цу цифраша а гойт Советски Іаьдало тІехьадисача зІамигача къамашта духхагІа новкъостал делга а къамашта юкъера доттагІал цо чІоагІделга а.

ХІанз коммунистически хьисапе къахьегама бригадаш а коммунистически къахьегама ударникаш а яха керда боламаш юкъе а доладаь, доккхий толамаш а доахаш, XXI-ча съезда решенеш а цхьоалагІча Мая сийна тІаийца социалистически декхараш а тІехкхоачаш а деш, цхьа дезал санна къахьегаш боахь нохчий, эрсий, гІалгІай, иштта кхыдола къамаш. Цох гуш да Ленина къамий политика нийса чакхъяккхар а цо къамашта юкъера доттагІал чІоагІдар а.

ДІахо ворхІ шерара план дикагІа кхоачаш мел ю, дукхагІа къахьегама коталонаш мел йоах, сихагІа, дикагІа чІоагІлургда тайп-тайпарча къамий къахьегамхошта юкъера доттагІал.

БАРЕЛ ДИЙНАГIА ВА

(В. МАЯКОВСКИЙ)

☆ ☆ ☆ ☆ ☆ ☆ ☆ ☆

Ленин ваьхача квартире

Сийлахь-воккхача Ленина вахарах а цун балхах а лаьца даь говзамера йоазонаш а, из вовзаши, цунца болх баьи болча новкъостий дагалувцамаш а дуккхаза а дийшадар аз, бакъда са хIанзалца торо хиннаяцар Ильич ваьха моттиг йовза, цо хIара деннарча ший вахарца а балхаца а пайда ийбеш хинна хIамаш а фусам а бIаргайов. Цудухьа, кхетаде хала дац, Москверча Кремле В. И. Ленин ваьхача квартирага а цо болх баьча кабинетага а хьажа экскурсе гIоргда аьнна тхоашка хоам бича, мел чIоагIа пIаддахарца оаха из тIаийцар.

Аз даим а тамаш йора цхьа сахьат, цхьа минут ший дегIа болча люIама ца юташ, тIеххьарча денга кхаччалца деррига ший сийлахь-доккха вахар къахьегамхой ираз кхоллара, цар хьашташ кхоачашдара дIаденна вола Ленин шийна долча хьаштий селла кIезига теркам беш, цIаккха шийна бола салоIам ца лохаш хинна хиларах. Цудухьа сона боккъала дола цIей дар В. И. Ленин ваьха а цо болх баь а йола моттигаш бIаргагор.

В. И. Ленин ваьха квартира а цо болх баь кабинет а Московски Кремлерча хIанз СССР-а Министрий Совет чу йолча цIеношка, кхоалагIча этаже я, шийна кIал Министрий Совета заседаней болх дIакхуьхьаш йола Кремлера Свердловски зал а йолаш.

Экскурсовода тхо эггара хьалха В. И. Ленин ваьхача квартирага хьажа дигар. 1918-ча шера март бетта Петроградера (хIанзара Ленинград) Советски правительство Москве хьаеча дензахьа ший вахара тIеххьарча деношка кхаччалца ший дезалца цу квартире ваьхав советски халкъий а деррига дунен пролетариата а Сийлахь-воккха баьччa В. И. Ленин.

Лаккхе белгал мадаккхар, аз дуккхаза а дийшадар Ленина вахарах лаьца, бакъда хьалха дIаяхача хана сона хIанз мо къаьнта цIаккхаза а духьал этта дац цун цIагIарча вахара сурт. Ильича дезал баьха квартира доккха доацача диъ цIенагI латташ я. Царех цхьан цIагIа яхаш а болх беш а хиннай Ленина доттагI, тешаме новкъост а сесаг а хинна йола Надежда Константиновна Крупская. ШоллагIа долча цIагIа массаза а Ленинца яхаш хиннача цун зIамагI йолча юший—Мария Ильинична Ульяновай спальни хиннай. Цо ший спальне беш хиннаб ше цIагIа беш бола болх а. Вокх шин цIагIа Владимира Ильича хинна спальнии цун цIагIара балха кабинети я. Ше къаьстта я Ленина дезало кхача кийчбеш а буаш а хинна йола кухни. Цхьаккха тайпара чоалхане йоацаш я В. И. Ленина цIен че. Кхыметтел, цу хана моллагIа а юкъера хьал долча гIулакххочун цIагIа хила торо хурйолаш хинначчул пхьегIаш а яц дунен пролетариата баьччан кухне. Иззал мара шоашта эшаш долчун терко еш хиннавац къахьегамхой гIулакх бахьан шоай вахар ца кходеш хинна Ленин а цун дезал а. Эрсий самовар, чай мела тайп-тайпара массехк кружка, массехк хIама дуаш дола оаркхилгаш а кадаш а, лоацца аьлча, уж я кухнера жерттера пхьегIаш.

Квартирера боахам — хIара спальне цхьацца маьнгии метта хIамаши, хIара цIагIа шишша-кхоккха гIанд, книжкаш чу дола шкафаш... Ше къаьстта ала деза книжкаех лаьца: 30 эзар том политически а художественни а литература да Ленина квартире, хIаьта, уж деррига а цо ше вIашагIтеха а да. Хадданза, цхьаккха а минут ца йоаеш литератураца болх беш хиннав В. И. Ленин. Масса а тайпара литература да цун библиотеке: политически, художественни, философски, исторически, меттий словараш. Цу юкъе да немецки, французски, английски, бельгийски и. кх. дI. а меттара литература.

Ленин ший цIен чен гIулакха иштта озавенна вахаш хилар белгалдаккха дезаргдацар из хадданза къахьегамхой вахара, цар хьал-ден гIайгIа еш. цар хьашташ кхоачашдара ший бола низ а хьинар а дIалуш хинна хилар ховш децаре.

Йоккха революционер хиннача Клара Цеткинас «Ленин а халкъаш а» аьнна ше язъяьча статья тIа, ше волча хиннача ахархой викалех чIоагIа дог лазарца Ленина шийна дийцачун тIа а дегIа язду:

«ТIолхаш а ювхаш, когашта ювхача лаптешта пахашкаш а хьоарчаяь бар уж. ТIоадабаь когаш, сов чIоагIа шелбалар бахьан долаш, сийнбеннабар цар. ТIема складера кога бувха гIирс-м балийтар аз царна. Цунах фу новкъостал хургда? Эзараш, читташ эзараш ахархой а болхлой а лел хIанз когашта човнаш а хинна, тIаккха царна массанешта а паччахьалкхен чотах кога тIирс бувха торо а яц. Мел кIоаргача, халача жожагIатенах кIалхара дала дезаш да-кх тха миска халкъ...» — йоахар Ленина, яхаш.[1])

Цудухьа кхеташ да, мехка боахам тIемо бохабар бахьан долаш хьалха а халача Іазапе хиннача дерригача адамашта хало, моцал тIа эттача, В. И. Ленина шийна лайнадац адамашкарча халонах дакъа ца лоацаш ше а ший дезал а юстар хулга. Цу халача, мецача хана Ленина е шийна а, е кхыча шийна гонахьарча болхлошта а могийташ хиннадац масса а къахьегамхошка кхоачаш болча боарамал совгIа кхачан продукташ, е барзкъий гIирсаш кхоачашхилар. Цу тайпарча гIулакхах лаьца, бакъдар дийцар тхона, цу хана Совнаркома управделами хиннача В. Д. Бонч-Бруевича 1925-ча шера ше яздаьча книжка тIа дувцачоа тIа а дегIа В. И. Ленина квартиреча экскурсоводо.

Москве Советски правительство хьалъяра дукха ха ялале Ленина совгIата лаьрхIа коартолий вагон лийта хиннай Центральни Россен областерча ахархоша. Цу хана Ленина дукхха а кхачан продуктай посылкаш а и. кх. дI. а кхухьийташ хиннай къахьегамхоша, бакъда Ленина цхьаккха а хIама юхе ца дуташ продукташ детдомашта е складашка дIателийташ хиннай. В. И. Ленин уж коартолаш а Наркомпроде дIаялара каьхат язде воаллаш В. Д. Бонч-Бруевича а Ленина секретарь хиннача Н. П. Горбуновс а дехарца Совнаркома болхлошта юкъе екъа аьнна йитай цо. ШоллагIча дийнахьа Н. П. Горбуновс коартолашта оттаяь Совнаркома болхлой список енай Ленинград) Советски правительство Москве хьаеча дензахьа ший вахара тIеххьарча деношка кхаччалца ший дезалца цу квартире ваьхав советски халкъий а деррига дунен пролетариата а Сийлахь-воккха баьччa В. И. Ленин.

Лаккхе белгал мадаккхар, аз дуккхаза а дийшадар Ленина вахарах лаьца, бакъда хьалха дIаяхача хана сона хIанз мо къаьнта цIаккхаза а духьал этта дац цун цIагIарча вахара сурт. Ильича дезал баьха квартира доккха доацача диъ цIенагI латташ я. Царех цхьан цIагIа яхаш а болх беш а хиннай Ленина доттагI, тешаме новкъост а сесаг а хинна йола Надежда Константиновна Крупская. ШоллагIа долча цIагIа массаза а Ленинца яхаш хиннача цун зIамагI йолча юший—Мария Ильинична Ульяновай спальни хиннай. Цо ший спальне беш хиннаб ше цIагIа беш бола болх а. Вокх шин цIагIа Владимира Ильича хинна спальнии цун цIагIара балха кабинети я. Ше къаьстта я Ленина дезало кхача кийчбеш а буаш а хинна йола кухни. Цхьаккха тайпара чоалхане йоацаш я В. И. Ленина цIен че. Кхыметтел, цу хана моллагIа а юкъера хьал долча гIулакххочун цIагIа хила торо хурйолаш хинначчул пхьегIаш а яц дунен пролетариата баьччан кухне. Иззал мара шоашта эшаш долчун терко еш хиннавац къахьегамхой гIулакх бахьан шоай вахар ца кходеш хинна Ленин а цун дезал а. Эрсий самовар, чай мела тайп-тайпара массехк кружка, массехк хIама дуаш дола оаркхилгаш а кадаш а, лоацца аьлча, уж я кухнера жерттера пхьегIаш.

Квартирера боахам — хIара спальне цхьацца маьнгии метта хIамаши, хIара цIагIа шишша-кхоккха гIанд, книжкаш чу дола шкафаш... Ше къаьстта ала деза книжкаех лаьца: 30 эзар том политически а художественни а литература да Ленина квартире, хIаьта, уж деррига а цо ше вIашагIтеха а да. Хадданза, цхьаккха а минут ца йоаеш литератураца болх беш хиннав В. И. Ленин. Масса а тайпара литература да цун библиотеке: политически, художественни, философски, исторически, меттий словараш. Цу юкъе да немецки, французски, английски, бельгийски и. кх. дI. а меттара литература.

Ленин ший цIен чен гIулакха иштта озавенна вахаш хилар белгалдаккха дезаргдацар из хадданза къахьегамхой вахара, цар хьал-ден гIайгIа еш. цар хьашташ кхоачашдара ший бола низ а хьинар а дIалуш хинна хилар ховш децаре.

Йоккха революционер хиннача Клара Цеткинас «Ленин а халкъаш а» аьнна ше язъяьча статья тIа, ше волча хиннача ахархой викалех чIоагIа дог лазарца Ленина шийна дийцачун тIа а дегIа язду:

«ТIолхаш а ювхаш, когашта ювхача лаптешта пахашкаш а хьоарчаяь бар уж. ТIоадабаь когаш, сов чIоагIа шелбалар бахьан долаш, сийнбеннабар цар. ТIема складера кога бувха гIирс-м балийтар аз царна. Цунах фу новкъостал хургда? Эзараш, читташ эзараш ахархой а болхлой а лел хIанз когашта човнаш а хинна, тIаккха царна массанешта а паччахьалкхен чотах кога тIирс бувха торо а яц. Мел кIоаргача, халача жожагIатенах кIалхара дала дезаш да-кх тха миска халкъ...» — йоахар Ленина, яхаш.[1])

Цудухьа кхеташ да, мехка боахам тIемо бохабар бахьан долаш хьалха а халача Іазапе хиннача дерригача адамашта хало, моцал тIа эттача, В. И. Ленина шийна лайнадац адамашкарча халонах дакъа ца лоацаш ше а ший дезал а юстар хулга. Цу халача, мецача хана Ленина е шийна а, е кхыча шийна гонахьарча болхлошта а могийташ хиннадац масса а къахьегамхошка кхоачаш болча боарамал совгIа кхачан продукташ, е барзкъий гIирсаш кхоачашхилар. Цу тайпарча гIулакхах лаьца, бакъдар дийцар тхона, цу хана Совнаркома управделами хиннача В. Д. Бонч-Бруевича 1925-ча шера ше яздаьча книжка тIа дувцачоа тIа а дегIа В. И. Ленина квартиреча экскурсоводо.

Москве Советски правительство хьалъяра дукха ха ялале Ленина совгIата лаьрхIа коартолий вагон лийта хиннай Центральни Россен областерча ахархоша. Цу хана Ленина дукхха а кхачан продуктай посылкаш а и. кх. дI. а кхухьийташ хиннай къахьегамхоша, бакъда Ленина цхьаккха а хIама юхе ца дуташ продукташ детдомашта е складашка дIателийташ хиннай. В. И. Ленин уж коартолаш а Наркомпроде дIаялара каьхат язде воаллаш В. Д. Бонч-Бруевича а Ленина секретарь хиннача Н. П. Горбуновс а дехарца Совнаркома болхлошта юкъе екъа аьнна йитай цо. ШоллагIча дийнахьа Н. П. Горбуновс коартолашта оттаяь Совнаркома болхлой список енай Ленинга денз эггара лохерча Советски а партийни а аппаратий болхлочунга кхаччалца царга кхоачаш дола дакъа кхоачаш хилар. Из да цар В. И. Ленинах тешам боларах, уж Ленина тIехьа оттара керттерча бахьанех цхьа бахьан.

* * *

В. И. Ленин ваьхача квартирах а хетта йоаллаш я цо болх баь Кремлера кабинет а. Цу кабинете Ленин дийна волча хана дIа ма нийсъярра хIанз а латташ я цо балха пайда ийбеш хинна йола хIамаш, истол, Ленин волча ухаш болча наха лаьрхIа диъ кIаьда гIанд, Ленин ше тIа ваьгIа дийца гIанд, шенаца латташ массехк гIанди цхьа дивани, книжкаш чу дола шкафаш—из я В. И. Ленина кабинетера еррига мебель. Цул совгIа, кабинете да массехк географически карта, шоашта юкъе Кавказа карта а долаш. Кавказа карта тIа белгалъяь я Кавказера хIара зIамига а доккха а къам даха моттиг. Іаьржача карандашаца го а баь Ленина белгалдаьха хиннад нохчийн гIалгIайн баха мехкаш а. Цу белгалонаша хьахьокх ерригача Россен юкъарча гIулакхий яь ца Іеш, хIара зIамигача къамий гIулакхий а уйла Ленина хадданза еш хинна хилар.

Балха тIа В. И. Ленина цхьаккха тайпара могийташ хиннаяц ледарло. Цо къоаггадаь хьадехаш хиннад хIара болхлочунгара балха декхар дизза а ханнахьа а кхоачашделга. ПIулакх доккха е зIамига хилар лаьрхIа доацаш, Ленина могийташ, хиннадац кхоачаш а ца деш юкъах дутилга.

Наха хетачунга, цар яхачунга чIоагIа ладувгIаш а царна хетар доашхаш а хиннав Ленин. Цунах лаьца, Ленина нахаца къамаьл де харах, цу къамаьлах пайда эца харах лаьца американски писателa Альберт Рис Вильямса язду:

«Со Америке юхавахале хьалхха Кремле Ленина тIаийцар со... Цу дийнахьа приеме дуккха нах бар. Из цIаккха а хиланза хIама дар. Ленина массаза а тIехьа-хьалха доацаш, ше аьннача хана тIаэцар. Цудухьа сона хетаделар моллагIа а цхьа доккха паччахьалкхен маIан дола гIулакх къоастош гургва-кх из аьнна. Ах сахьат, сахьат, цхьа сахьат ах сахьат даьлар тхоашка чу кхайкарга хьежаш тхо приеме дагIаш... Хеталора, мала хур-теш Ленина иззал дукха ший ха дIалуш вар? ТIеххьара а тхо цец а доахаш кабинетера ниI а йийлла араваьнар е дипломат а е кхы доккха гIулакхера саг а воацаш, Советски мехка кхыбола миллионаш а мо вола, лоаца кетар а ювхаш, яьнна модж а йолаш вола мужге вар.

— Бехк ма биллалахь, — аьлар Ленина, со ший кабинете чу ваьлча, — тамбовски ахархо вар из, электрификации, коллективизации ярах а кердача экономически политиках а дола тIулакхаш къоастош дар тхо. Цу гIулакхех цунна хеташ дар ховлга чIоагIа доккха маIан долаш дар сона, цудухьа хо а йицъенаяр сона».[1])

* * *

Ленина вахарах а цун балхах а лаьца дуккхаза яз а даьд кхы яз а дергда. Хадданза яздарах мадарра сурт отталургдий-теш аьнна хеталуш сийлахь, цIена, доккха вахар дIадихьаьд В. И. Ленина.

Къахьегамхой дегашка массаза а яхартья адамаш лоала кIалхара дахара ший деррига вахар дIаденна волча Сийлахь-воккхача Ленина цIи.

[1]) Альберт Рис Вильямс. «Ленинах», Из-во «Молодая Гвардия», 1932 ш.

А. ВЕДЗИЖЕВ,
писатель.

[1]) В. И. Ленинах дола дагадоагIараш. Госполитиздат, 1958 ш. 497 оагIув

[1]) В. И. Ленинах дола дагадоагIараш. Госполитиздат, 1958 ш. оагI. 59.

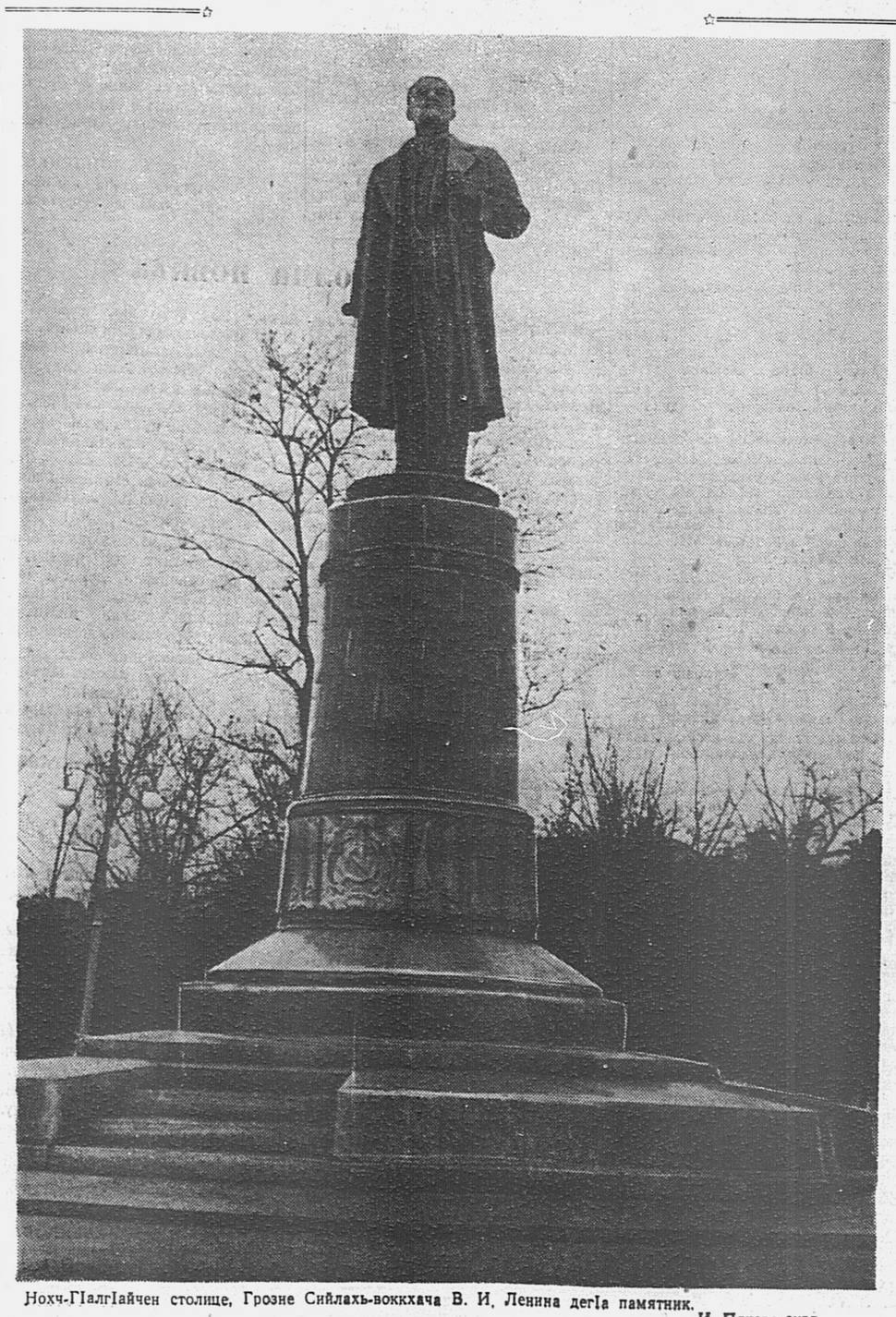

Нохч-ГIалгIайчен столице, Грозне Сийлахь-воккхача В. И. Ленина дегIа памятник.

И. Плкева сурт.

Дуккха пайда луш йола пригородни колхоз

1922 шу. Гуйра. Хала цамогаш хиннав В. И. Ленин. Бакъда хIаьта а ший болх-м социйташ хиннабац цо. Цу хана боккха лоархIам бола массехк статья язъяьй Ленина. Царех я цо вай мехка социализм хьалъяра плани цу гIулакха ахархой юкъе озарах йола ший кооперативни плани ювцаш йола статьяш а.

Кооперацега гIолла ахархой юкъе озача наькъаца, тIехь-тIехьагIа юрта боахама юкъе коллективизм йоалаяра наькъаца деза социализм хьалъелга, яьхад Ленина.

Ленина оттаяьча планах вIашагIъехка вай мехкара эзараш колхозаш юххьанца хиннача зIамигача боахамашкара миллионаш пайдаш луш дола доккхий коллективни боахамаш хинна дIаэттай, кхы дIахо дегIа а йоагIа.

Царех цаI я Грозненски района 1-ча Мая цIераха колхоз.

1930 шера вIашагIъеллай 1-ча Мая цIераха колхоз. ДIадахача 28 шера дуккха доакъоь долча боккхача боахамга кхаччалца дегIаенай из.

Колхоз вIашагIъеллача шера цунна юкъе 36 кови болх бе моргвголаш 82 колхозники хиннав. Цу хана беррига колхоза боахам 38 говрах лаьттаб.

Грознена 10—15 километр мара гаьна йоацача, шаьрача моттиг уллг колхоз.

Городаи нефтяной промыслаштеи гарга уллаш колхоз хилар бахьан долаш а, юрта боахама продукташца, эггара хьалха баьца даараш-ца, сэмашца, шурийца, фуашца уж Іалашъе езаш хилар бахьан долаш а каштта боккха баьца даарий боахам вIашагIболлеи, дуьхагIа сомий бешамаш дIайогIеи, детта доахани коа тIара оалхазараши леладелга дегIадоаладеи дезаш хилар колхоза.

ЧIоагIа дегIаденад колхозе дуккха пайда луш дола хьакхарч лелаяра дакъа, хIаьта тIеххьарча хана чIоагIа дегIаденад хIанз колхоза боахама лоархIамерча доакъоех лоархIаш дола жа леладара дакъа а.

ХIанз колхозе 585 кови, къахьега могаргдолаш 987 саги ва. Колхоза лаьтташ Грознеи нефтяной промыслашкеи денз къилбаседа оагIорахьа Тирка йисте кхаччалца дуккха километраш даьржа дада.

Колхоза керттерча доакъоех лоархIаш да баьца даараш леладара дакъа. Колхозо эцаш болча пайдах ийсса ах пайда цунах эц. Йоккха терко ю оаха цун, хIаьта йоагIача тайпара агротехника а лелаеш хьувкъам лаькхбелга Іалашдеш а да тхо. Алханчуртски канала йисте гIолла 11 километр дIаьхеи 1—2 километр шереи долаш дада баьца даараш леладу тха кхаш. Деррига уж лаьтташ 416 гектара лоархIам болаш да. Юккъера лаьрхIача цу лаьттан тIара хIанз 180 центнерагара 250 центнерага кхаччалца тайп-тайпара баьца даараш доах оаха.

Укх шера баьца даараш валови доахилга 2720 тоннага кхоачаш хургда, хIаьта 1965 шера 4000 тоннага кхоачаде а лаьрхIад.

Ше вIашагIъеллача хьалхарча шерашка денз сомий бешамаш лелаю колхозо. ХIанз 107 гектар тайп-тайпара сомийи комсийи бешамаш я тха. 60—80 центнер хIара гектара тIара йоаккхаш комаши комсаши йоах оаха. Беррига пайдах 20—25 процент пайда царех а эц оаха хIара шера.

Хьайбаш, дукхагIа долча даькъе детта доахани коа тIара оалхазараши а долаш, дукха да колхозе. Цудухьа доакъара база дика чIоагIъяь а я тха. Укх шера валови шура йоаккхилга 1672 тоннага кхоачаде лаьрхIа да, хIаьта 1965 шера шозза дуккхагIа а йоккхаргья из. Иштта фуаш гулделга а укх шера 531 эзарнегеи, 1965 шера 1800 эзарнегеи кхоачаде лаьрхIа а да.

ТIеххьарча шерашка МТС-аш эрга а яьха техника тхоай доалахьа ерзае вIаштIехьа даьнначул тIехьагIа кхы а дикагIа чIоагIбеннаб колхоза экономически низ.

Къаьстта ала дезаш да колхозникий культурни вахарах лаьца хIара цIагIа электрически сердалои радиои я, хIаьта колхозникий деррига цIенош сомий гаьнаша къайладаьха дагIа. 5 километр йIаьха водопровод йиллай. Юрта юкъера школеи клуби а я. ХIара денна е кино, е кхыйола мероприяти хул клубе.

ТIеххьарча шерашка колхозникий вахар-хьал тоадалар бакъду дуккхача колхозникий мотоциклаш, радиоприемникаш, музыкальни инструменташ иштта кхыйола хIамаш хиларо.

ХIанз колхозникаш беррига низ тIабахийта семилеткан хьалхарча шера план кхоачашъеш ба — оаха лаьрхIад ворхI шера план, пхе шера кхоачашъе, аьнна.

И. ТАЛОВЕРОВ,
1-ча Мая цIерахча колхоза председатель

Электрификации вай республикан перспективаши

Советски халкъо а дунен тIа мел болча къахьегамхоша а белгалдоаккх Ленин ваь ди.

XX-ча бIаь шере ваьхача дунен тIа эггара хьаькъал долашагIа волча сага — Ленина бIарг тIа ца кхоачаш общественни Іилмашка, искусстве, Іилман чухь а техникан чухь а моттиг яц.

Вай Даьхенна электрификаци еш къаьстта боккхача лоархIаме гIулакх даьд В. И. Ленина.

Революци а хилалехьа чIоагIа лийрхIай электричество В. И. Ленина. Ше яздаьча книжкаш тIа Владимир Ильича техника дегIайоалаеча хинна ца Іеш, къахьегам аттача боаккхача а городаи юртаи юкъера эргало дIайоаккхача а электричество кIаьстта боккха лоархIам болаш хилар белгалдоах.

1917 шера Сийлахь-йоккха Октябрьски революци хинначул тIехьагIа, политически строяга диллача дунен тIа эггара а толашагIа бола мохк хилар Советски мохк. Цхьабакъда экономически хьакъехьа капиталистически мехкел чIоагIа тIехьабиса бар из. ХIаьта граждански тIемо кхы а чIоагIагIа толхадир цун гIулакх. Цудухьа В. И. Ленина дуккхаза а белгалдаьхад пролетарски паччахьалкхен кертера дехкар мехкара беррига боахам дикагIа йолча техникан-электричествон техникан ларда тIа латтача йоккхача машинни индустре тIа баккхар да, яхаш.

Ленина электрификацех йола идейш Іалаьмате чIоагIа нийса аьнна я: **Коммунизм — из я Советски Іаьдали берригача мехка электрификаци яри,** яхача дешашца.

ТIом ма сецца нге а 1920 шера январь бетта ший доттагIа а соратник а волча Г. М. Кржижановскега Ленина письмо язду 10—15 шера лаьрхIа йола электрификацен план оттаярах. 1920 шера февраль бетта вIашагIтехар Россена электрификаци ярах йола паччахьалкхен комисси (ГОЭЛРО). Цо болх баьб Ленин юкъе а волаш. Владимир Ильича чIоагIа мах бир цу плана, из «партен шоллагIа программа я» аьнна цунах цIи а туллаш.

Цу планах хьае лийрхIай 1750 эзар киловатт низ бола 30 йоккха районни станцеш, царца 640 эзар киловатт низ болаш 10 гидростанци а йолаш.

Электрификацен хьалхара план кхоачаш а яь, Ленина васкеташта тешаме тIехьа дола Советски Союза халкъаш социализм хьалъяра планаш толамца кхоачашъеш дар.

1935 шера электроэнергии яккхара хьакъехьа СССР Англеи, Францеи, кхыча хьалха латтача капиталистически мехкел хьалха яьлар, дунен тIа кхоалагIа моттиг а лоацаш, хIаьта 1945 шера Европе хьалхареи дунен тIа шоллагIеи моттиг лаьцар вай Советски Союзо.

ХIанз вайцига цхьан дийнахьа 1913 шера йоаккхаш хинначчул дукхагIа электроэнергии йоаккх.

1957 шера болх бе йолаеннай дунен тIа эггара йоккхагIа йола, ГОЭЛРО планах хиннача ерригача станцеи боккхагIа низ бола Куйбышевски гидростанци. Болх бе йолаеннай Сталинградски ГЭС-а хьалхара агрегаташ, дунен тIа эггара йоккхагIа йола гидростанцеш хьалъеш латт Братске, Красноярске, кхычахьа а. Дунен тIа эггара хьалха Советски Союзе хьалъяьй атомни электростанцеш.

Партен XXI-ча съездо вайна хьалхашка оттадаьд вай мехка электрификаци ярах дола керда доккхий декхараш.

Вай республикан энергетика а доккхий толамаш а доахаш, чIоагIа дегIайоагIа.

Революци хилалехьа (г. Грозне) 5000 киловатт низ бола электростанции 20 километр каргга электропередачан линии - мара яцар ГОЭЛРО планах 30000 киловатт низ бола тепловой электрификации Грознера—Орджоникидзе а кертерча промыслашка а кхоачаш электропередачан линии йилла дIтадаьдар. Из план толамца кхоачашйир.

1940 шера хинначчул 1958 шу йисте доаллаш электростанцей беррига низ тIехбаьлар. Цу ханна ехкар низ бола, ерригаш а 700 километр совгIа йIаьха электропередачан линеш. Цар торо хилийтар гаьна ядa промышленни районаш: МагIалбике, Назрань, Гудермес, Шелковской, кхыяраш а электроэнергеца Іалашъе. Энергетикий а монтажникий а йоккха котало я 200 километр йIаьха йола Грозный — Озек-Суат яха электропередачан лини йиллар.

Энергетика дегIайоалаеш вай даьха толамаш Іалаьмате доккхий да. ВорхI шера оттаяьча плана декхараш кхоачашдарна вай республике энергетикан моттигаш хьалъе йоккха программа оттаяьй.

ВорхI шера чухь вай республикан эггара гаьнагIа ядача районашка йохкаргья бIаьш километраш йола электроперадачан линеш. 1959—1965 шерашка НохчГIалгIай республикана массанахьа а электрификаци елга дизза чакхдаккха йиш йолаш да.

Республикан юртбоахама электрификаци ярга дIадахийта лерхI 25 млн. сом гаргга аччa, колхозашеи, совхозашеи шоай средстваех яьхкача распределительни сеташка дегIоргбола мах а боацаш.

1959—1965 шерашка электрификаци ергья 60-нел кIезигагIа йоацача наьх бахача моттигашта, царца гаьна ядача районашта: Первомайски, Саясановски, Советски, Каргалински, кхыйолча а районашта а еш.

С. ГРОБМАН,
Совнархоза Энергоуправленен заведующе заместитель.

ДегIайоагIа тха завод

(«Красный молот» яхача завода исторех лаьца).

Дуккха шераш хьалха ховш дар кхыдола Іалама рузкъаш санна Нохч-ГIалгIай мехка дукха мехкдаьтта а доаллаш хилар. Промышленникий безам тIаэзар мехкдаьтто, Грознена гоннахьа мехкдаьтта дакха доладелар. Мехкдаьттан оборудованена ремонт ергйолаш йола механически мастерской хьайийлар Грозне 1896-ча шера. ДIахо йодача хана шер а енна «Молот» яха завод хилар цунах. 1912-ча шера заводе болх беш вар 250 саг.

Грознерча нефтяной промыслашта лаьрхIа бурув детта штангаш, иштта кхыйола инструменташ арахецаш яр завод.

Хьалхарча Россен ерригача предприятешка санна хала, во хьал долаш бахар завода болхлой Сийлахь-Йоккха Октябрьски социалистически революци хиллалца. БIеха а баьде а яр цехашка. Сердало яцар, механизаци ца хилар бахьан долаш кулгашца дора деррига балхаш. Къаьстта хала а кхераме а бар кузнецийн болх. Алапи кIезига хилаpал совгIа, из ханнахьа болхлошта дIа а лацар. Халача, готтача цIалгашка бахар болхлой. Цамогаш хинначоа хIама а лацар, е медицински новкъостал а дацар.

30 январе 1906 шера забастовка хилар заводе. Из бахьан долаш балха ди лоацдир 9 сахьатагеи ах сахьатагеи кхаччалца. Цу шера май бетта 3 дийнахьа болх а сеца цхьаькха а хилар забастовка.

Сийрда вахар дера Сийлахь-Йоккха Октябрьски социалистически революци хинначчул тIехьагIа. Революци вIашагIъеллар а цун баьччa а вар В. И. Ленин.

1920 шера национализаци а яь, Грознефта кара дIачуелар «Молот» яха завод. Цул тIехьагIа «Красный молот» аьнна цIи тиллар цунах.

14-ча марта 1922-ча шера «Нефтерабочий» яхача городской газета тIа яьннача «Молот» етталу са ца лоIаш» — яхача статья тIа дувцар: «Цу завода лоархIам баь варгвац, хьатIайоагIача хана дуккха пайда бахьаргба цо, Советски республикан дикагIа дола дакъа деча пролетарски жIовгех цаI я из, яхаш.

Советски Іаьдал эттача шеръелар, тоаелар завод. Коммунистически партен кулгалца В. И. Ленина хьийхача новкъа дегIаера даьхен промышленность.

ХIанз «Красный молот» вай социалистически индустрен йоккхагIа йолча заводех лоархIаш я. Заводе яь низ бола цементировочни агрегаташ, насосаш, кхыйола чоалхане оборудованеш болх беш я Советски Союза мехкдаьттан промыслашка, скважинашта бурув деттача демократически мехкашка, иштта кхыдолча мехкашка.

Советски пятилеткаш хиннача шерашка дикка дегIаенай завод. Кердача техникаца Іалашъяь я хIанз «Красный молот». Цун йоккхача сийрдача цехашка болхберий къахьегама условеш дика я, автоматизаци а механизаци а яьй халача балхашта.

Хоза тоаяьй завода территори. Заводе я ший больница, поликлиника берий сад, йоккха столови, шиъ библиотека — художественнии техническии.

Заводерча болхлой, инженерно-технически болхлой, гIулакхерча наьха масса а тайпара торонаш я сакъердаш къахьега, салаIа, деша. Уж еррига торонаш шоашта яларах чIоагIа баркал оал цар партенна, сийлахь-воккхача Ленина.

Йоккха я завода коллектив. Духьала кхалнах ба цига 1050 саг, кагирхой 800 саг. Укх шера дукха ба производстве хьалха латташ. Уж ба 1 эзарнел тIех. Общественна балха дика дакъа лоац царех дукхагIа бараша. СССР Лаккхехьарча Совета депутат ва слесарь нов. И. Г. Гусев, Нохч-ГIалгIай АССР Лаккхехьарча Совета депутат ва стерженщик нов. Темиркаев, Горсоветеи райсоветеи депутаташ ба Элиханови Ахматханови.

Партен XXI-ча съезда решенеш кхоачашъеш партийни организацен кулгалца керда балха толамаш доах «Красный молота» болхлой коллективо. Укх семилеткаш 1,7-зза тIакхетаргья заводо арахецаш йола оборудовани.

Л. ПЕРЕПЕЧАЕВ,
«Красный молот» завода парткома секретарь.

БАЗОРКИН Идрис

АРТИСТАН НИКЪ

(КИНОПОВЕСТЬ)

ІА. ВОРДИЛГАХ вирг а ежаь, бешкаца барда бахьаш воагІа Махьмуд.

— Балерина-бардакхухьарг! Балерина-бардакхухьарг! — яхаш футтар ву из Шукрес, Сафара, цар новкъосташа.

— Іовдал долаш Іо а даьд шо Іовдал долаш лерг а да — духьал лув Махьмуд.

Бераш тІехьара далац. Шоаш аьннар Махьмуда дика ца Іаткъандаь, цар тІехьара тІа лай мажаргаши хотташи бетт цунна.

ЦІаьхха юха а вийрзаь, кулгаца хьа а ийцаь Шукрена юхьмараш тІа барда тох Махьмуда ,тІаккха вордилга тІара Іо а ийккхаь, ше футтарверашта шод йолаю цо. Бакъда, шоаш кхоъ хиларах цар Махьмуд эшаву. Цигга тІакхаьчача Іалисултана цкъазза хІама а техаь бераш лелхаду, юхь а лаьца ше чуюг вира ворда.

ПАВЛОВ Іалисултанарцига ва. ЦІен-юкъе гІолла дІа-юха а ухаш, раьза воацаш лув из:

— Советски саг а ва хьо, хІаьта а йоалтІех летаь фашкарг мо мара, Іовдалал хьох дІакъасташ яц. Воаву Іа кІаьнк! ХІаьта из барда бахьан долаш — цо чахотка лоацаргда! Школе а балете а деша кхув кІаьнка. Кхы фу даккха воал хьо цунгара?

— Тхога-м массаза а «Ханаца товш дар леладе деза» ма яхарийІа, Іайха? — яхаш бехкаш доах Іалисултанах ший хьаьшо, Іабдуллас. — Бакъ йоах Ивана — вита из кІаьнк. Саг хургва цох!

— Мичара, жуккарг, е, фу оал цар цох, — артист — цох хургвац. Къонахчун гІулакх дац из! Аз болх байтарца дергда цунна деш дола дарба! Барда кхухьийте а, кхьдар а корадоагІаргда де-м—яхаш цІимххара духьал лув Іалисултан.

— Хьога хІама а дулургдац! Кагийча наха шоаш де доагІар дергда. Іа мелла духьале йой а, ший наькъ тІара варгвац!

БІАЬСТИ. Хи тоатолгаш ух. Лийча Іалам маьлхо хьест. Іалисултан коа-юкъе Іохайна вагІа, Мумеи Паден беш цІенъеш боахк. Махьмуд, корта Іочу а баха, даьна юххе латт.

— Ахча-м когашца даха Іомавала везац. Из вай даьша а даьдац. Из эхь да! Кулгаш а корта а ма дий хьа! Кхоана денз булкаш, олгаш, зокаш — хьайна дукха мел еза хІамаш е Іомавала гІоргва хьо! Царех хьай хьаштдар яа йиш хургья. Мах а ца луш, кхетий хьо?!

— Кхет! — аьле жоп лу Махьмуда.

БУЛКАШ ю цех. Школера ваьлча укхаза воагІа Махьмуд. Цо болхлошта хий хьатІаккхуь, листаш дІател, оулкаш «хьовзае» Іам. ше мел дер оезаме ду цо, йиш лекх, халхара оолар ду.

Іуча да, болхлошта из везилга, укхаза цунна во йоацилга.

Делкъийга хІама дуа ха. Коа а баьнна, болхлой хІама кхоаллаш ооахк. Махьмуда мастер витац:

— Коля, пхелагІча позице оттал... ХІанз ах плие оттал.

— Коля дІаотт, бегаш бу, болхлой арккъал ухаш бел.

— Ма дика а дулу хьога из! Эггара дикагІа-м шоллагІча позице тІара йоккха плие юлу хьога.

Коляс шийга яхар ду.

— Аьаъ! — экх Махьмудага цІенхаштта, тІаккха уж шаккъе а цхьан тайп-тайпара пелхьайн жуккаргийн ловзараш де болалу, «зрителаша» тІоараш а детташ.

— Махьмудах маькхашъерг хургвий-м ховш дац, цхьабакъда, Николай, цо хьох артист-м хІанзалехь а ваьв! — яхаш кхайк цхьа болхло.

ЦЕХЕ берригаш а болх беш боахк. Еттаь яьннача булкашта юхе дегабуаме хьувзаш ва Махьмуд. ЦІаьхха тІакхийтта хьа а ийцаь цхьа-ши булка че йолл цо. Ведар хьа а ийцаь, вІалла гунахьа доацачох дІа коа воал из.

Из зув цхьан кхалсаго. Николайна дІатІа а яхе, лерге цхьа хІама оал кхалсаго.

— Из бакъ хургдац! Дош доацар дувц Іа! — аьле соцаю из Николая.

— Со се а тешаргьяцар цох-м, сай шин бІарга бІаргдайна децаре, — йоах кхалсаго.

Николай аравоал, коа саг вац. ЦІен саьнга хьалха а ваьнна хьежача гу цунна: Іаьржа кортош а долаш волча кхаь кІаьнка ше лочкъаяь булкаш дІалуш воал Махьмуд. Царех цхьанне «Цыганочка» яхача халхарах кІезига халхар ду. БІарг тІера ца боаккхаш из зе а зийя, Махьмуда безам тІабахха ше а ду из. ТІаккха шоллагІвола кІаьнк воал, тІаккха — кхоалагІвар воал. Цар да-даьр ду Махьмуда .

Махьмуд цехе хьачувоагІа. Массане а болх сацийтаб. Цунна бІарахьеж шевар. Николай юккъе латт. Махьмуд кхералу. ТІехьашка вода.

— Фуд Іа даьр? — хетт Николая.

— Бехке ва со... Шоана ма хой, хІанз булкаш аз айса ца юилга. Цар сона «Цыганочка» яха халхар Іомаду... ХІанзарчоа тІоараш-м деттац!..

— Лочкъа сенна ю Іа уж? Оаха лургьецарий хьона?... — хетт Николая.

— Оаш уж бераш лелхадар... даьга дІаалар кхерар со...

— ЦаІ динза даргдац, новкъостий! КІаьнка никъ лулга дувца деза даьца! — йоах цІимххара ха-ди даха йолча цхьач болхлочо.

— Цох хІама хургдац. Со хьежаьвар из де-м... Воккха саг из кхетаде тугаш вац,— аьле доккха са доахк Николая.

— Гой, Махьмуд, Іа фу дийя, цу цыганех-м хьона беркат даргдац. Іа фу дийя, — школера воаллашехь а укхаза хьааха, дегабуам ца байта хьай книжкаш Іо а даьхке, балетни школе дІааха, цигара ваьлча укхаза юха а ухаш, хьай книжкаш а ийцаь чуухаргва хьо.

— ТІаккха балха фу дергда аз? — хетт Махьмуда.

— ХІаьта хьона хьалхара, — Николай велакъеж, болхлошта бІарахьеж, — болх оаха бергба! Бакъда, массарел дикагІа Іомавала-м веза хьо!

— Мегаьд, Коля! ЧІоагІа дешаргда аз, геттара чІоагІа!

ТРАМВАЙ я йоагІаш. «Поселянская» яхача кхаьчад! — аьле йист хул кондуктор.

Пассажирех цхьанне оал:

— Спектаклга хьежаргйолаш я ер е цу сахьате гІоргйолаш я.

— Ьай театрашка аха кхоа мича ду, цудухьа укхаза мукъах хьожаргда вай! — яхаш ел кондуктор.

Трамвай сецаьча метте, духхьала, цхьан гувна тІа гулденна бераш да.

Царга доацаш хІама дац — тазаш, ведраш, яь ногІараш, фанера кІопилкаш, гІажамашта юхьа а ягІаш консерваш чухинна банкаш, тІирг а техаь хьалъэлла уллаш аьшк. Бедарташ а ягІаш, ленташ а хьерчаш кийнаш тухк берашка. ТІаовхаш къоарза кочамаш, тІакІалтІа а яьха йІаьха пиджакаш я царга. Багах лекха пандар а болаш, царна юккъе ва Махьмуд. Кхоллар санна тІакхелла метташта тІатувса тиша гата да цун.

ХІа аьнна трамвай юхасоццашехь а «сркестр» йолалу. Махьмуд, йиш а лекхаш, Любовь Орловайна тарвала а гІерташ, латтача халхавувл:

— Хеллоу! Голубушник! Хаюдую-ду! Я из пушки в небо иду. В небо иду! Прыгнуть в небо нелегко. Пригнул Мери высоко! Мери в небо улетай, до свидания, гуд-бай!..

Ерригача «оркестро» тІехьаоал: «Хеллоу! Кинап-чинап!»

Трамвай чура нах а, улица тІа латтараш а бел , тІоараш детт. Махьмуда, хІиллашха сужне а ухаш корта лестабу. ЦІаьхха, зрителаш а, «оркестр» а чІоагІа цец а йоаккхаш, дІаэкх Махьмуд, цІен тІехьашка вод.

Масса вода из... Пхо мо масса карташта тІехлелх Махьмуда- тІахьерча кхоллар.

Трамвай сецаьча меттера, сов дорх валарах Іаьрж а венна, чувода Іалисултан.

Трамвай дІайода.

Махьмуд лоалахой коа ва. Картах доаллача Іурга тІа бат а йилла чухьежача цунна бІаргагу, чІоагІа коа никъ тІа а теха цІагІа дІачувода да.

КІаьнк юха а улица новкъа, ший «оркестра» хьалха ва. Цо йоах:

— Бераш, тха да цІагІа ва. Укхаза кхы ловза йиш яц вайга.

Долле, феткен дохкача будкага гІоргда ваи. Цига а ба ванна тахан нах!

Улица новкъа гІолла когашца дом а гІеттабеш, иллеш а доахаш дІаболх «музыканташ». Махьмуд хьалха ва. Шийна тІера кІай кхоллар тІа а лувцаш болар ду цо.

«Легко на сердце от песни веселой», — шоашка мел йолча «инструменташка» тата а даьккхе, «оркестро» дІахо илли доакх: «Она скучать не дает никогда»...

Феткена этта очередь. Бидонаш, четвераш, банкаш, шушаш. Очередь таташкахьа юхахьож. Цхьанне ноах;

— ХІанза-м сагота хургьяц вайна, мелла латте а!

«И любят песню деревни и села, и любят песню большие города!»

Очереде латтараша тІоараш тох.

ІАЛИСУЛТАН саьнгара саьнга а водаш, цІен-юкъе гІолла дІа-са ух. Мума эзза нийсвенна латт. Нана, истола хьатІа а хайна, маха боаккхаш ягІа.

— Хьо я из тІелга тІа мел ваькхар! Фу дисаьд цо ца деш! — йоах Іалисултана сесагага.

— Фу даьд цо? Дешалгеи ловзилгеи да-кх цо дер. Айя, бер ма дий из, бер, — йоах Бикатус саббарах.

ХІа-хІа, из да хьона аз яхар! Наьха кораш дохаду, цыганашца тайнав, берригача булочникех жуккаргаш баь ваьннав. Цу сетторашш Іомаеча школе ух (из йилла дагадохар а тамаш ецийІ) Дика ма вий из-м, хІанзалца саг ца вувш-м ма лелий из! Ма кхера хьо, ший ханнаька доагІаргда хьона из а!

— Іа из ца вуйре, кхычох-м ма кхерацар со.

— «Жуккарга да воагІа» яхаш, сайна нахага пІелгаш тІахьувкхийтаргдолаш вац со. Из хургдолаш дац хьона.

— Хьо вар хьона цунга хьажа везар, — йоах цо Мумийга тІа а чувхаш,— волле, чувоалаве из!

Бикату хьалгІотт:

— Со се йода цига. Іа тІа ца хеккача а ер-м, доагІача а ца доагІача а кийча ва хьона цунах лата. Цкъа мукъах лерттІа къамаьл дудалар Іа берага!

— Мегаьд. ГІо хІаьта, хьавоалаве, — йоах Іалисултана Бикату бІарахьажаро кІаьд а ваь.

Махьмуд а воалавеш йоагІа Бикату. ТІакхулла гата тІера хьа а даьккха, цунца кІаьнка юхьмараш тІара а дегІа тІара а дом дІаболх нанас. Махьмуд маьлхара ва.

— Даьга ладувгІа деза, кІаьнк, цо мел яхачоа духьал ца а вувлаш. Ишта мегаргдац! Ма кхера, етта-м еттаргьяц хьона.

— Со-м мича кхер цунах, — йоах Махьмуда, ца меттача тайпара сагота а воацаш.

— Мишта кхерац? — цец а яьле юхасоц Бикату.

— Диллаь а леташ — ца кхерача ваькхав...

ЦІАГІА дІачуваьлча наІартІехьашка юхасоц Махьмуд. Бикату маха баккха Іохов. Іалисултан, когаш тІара хІамаш Іо а яьха, маьнге тІа гарахьа ваьнна улл. Мума, книжкаш хьа а ийцаь, вешийна бІагІара а хьежаь, аравоал.

— Іоха. ЛадувгІа, — йоах Іалисултана сатийнна. — ХІанзчул дукхха шераш хьалхагІа паччахьа вар. ТІемаш леладора цо. Бакъда, салтий тоъацар цунна. Ахчах ий а беш, къе нах тІем тІа лехкар цо. Аз а вехкар се. Ахча хьа наьнага дитар аз, со цу нахаца цхьана тІем тІа вигар.

Іалисултана гІар, тІехь-тІехьагІа гаьнагІара хозаш санна хеталуш, лаьгІлу, хІаьта цо дувцача хІамай сурт Махьмуда духьал отт:

— ДІаухар бетташ, шераш. Маьлхо доагадеш, шелало мерцаш Іара тхо. ХІанз-хІанз дов ма дезий вай аьнна а хеташ, лаьттах, лайха доахкар тхо.

Махьмуда духьал йоагІа окопаш, блиндажаш, кІарцхалаш дагІача аьшка саьргех яь карташ. Окопашта листта-листа етта йоккхий топаш. Окопашта тІадаьда хена тховнаш йоккхийча топаша урагІа ухийт. Ийрча яьнна доарахой юхьмараш... КІурах эттаь дохк, цу юккъе гІолла атаке уха немций. Пулемет гарре эг, цунна юххе гильзай бІарча гув отт; къонача Іалисултана юхь хувцаеннеи хьоцар даьннеи я. Пулемет хьежаеш ва из. Цунна бІаргагу мугІарчагІа уха моастагІий, салтий зІамига гІовнаш... Цо пулемета лак оз, юха а, ка етташ санна эга а эгаш, ювлаш я из.

— Тхона хацар тхоаш хІана лет, сахош вІаши хІана доаду, — хоз Іалисултана гІар. — Эггара тІехьа а...

Немцийн эрсийн скопашкара хьалъарабоал халача эттаь, ерригa можамаш яьнна бола салтий. Цар топаш лаьттах Іочуйог!... КІайча байракхашца , «Сацийта тІом!», «Машар!» яха дешаш тІаяздаьча плакаташца шоайла вІашка болх уж, мархІа бетталу, барташ доах... Окопаш йоассалу:

ЦІЕНГАХЬА!

— Наха тІера кхессар паччахьа,— дувц дІахо Іалисултана, — цхьаоакъда, цун инаралаша нахагара Іаьдал дІадаккха, аьнна, кхелийр, тІаккха Іеха а дав тхо, лоамарой-салтий Петрограде тІалаьккар цар...

ВОКЗАЛ. НаІар тІа хьалтехь йоазув доал: «Николаевски машиннаькъа дно яха станци» .Мух хьекх. Болхлой тоаба. Гаьнна дІахьежаш оа уж. Рельсаш бІарг ма кхоачча яда. БІарго ма лоацца дІахьежача низткъа мара хоа ца луш кІураш дувл. Машин-новкъа уж кІураш дувлачахь дІаболх болхлой. Царех цхьаннега топ я, топа юхье кІай байракх ягІа.

Поездаш йоагІа. Цхьаярий корех арахьежаш лоамарой ба.— Дикий дивизецара салтий, шоллагІъярий наІарашка — говраш, платформаш тІа — йоккхий топаш. Хьалхара эшелон шаьрача ара юхасоц. Вагонагара вагонага цІогІарч ух:

— Салтий комитетий викалаш — хьалхара вагон йолча гулъеІ!!

Митинг. Болхлой делегацена гонахьа латт лоамарой. Паровоза лагІа тІа а этта къамаьл ду болхлочо:

... — Тха цІий, революционни Питерерча болхлой цІий Іомохкаде а, дІаваьккхача паччахьа меттел, адамий фоартан тІа керда бІехал ІотІахоабе а, аьнна ,доаладу шо! Новкъостий лоамарой! Сацийта тІом! Шо цІадахкарга сатувсаш ма бий шун дезалаш! Шоай бе долла Іаьдал! Машари кортамукъалеи лорадеш хила!

Гаьно, юкъе бахка лоархІа а ца беш, латт эпсараш.

— Вурроа!!! — хоз нахагара.

Дукккханеша кулгаш лувц болхлой. Іалисултан мархІа эккх Питера викала.

Іалисултани кхы ши лоамарои паравоза тІа ба. Паровоза тІа ха деш хинна эпсар теркал а ца веш, машинистага йоах цо:

— ТІехьашкахьа юхаяхийта машин! Кавказагахьа! Майодда яхийта!!!

— ТІехьашкахьа мишта йохийт ер?! Приказ? — йоах машиниста эпсара гоамо бІара а хьежаш.

— Приказ ер да хьона! — йоах Іалисултана топах кулг а техаь.— Салтий комитето оттадаьр — закон да! Юха тІехьашкахьа хьоае машин!

ЦІер-машина яьш Іех, Іех, Іех... Шорттига йола а еле, тІа-тІа сихагІа а кхесташ, тІехьашкахьа юхакхест машина чархаш... Гаьна йоал эшелонаш: бодаш ба Іалисултан тІаІеш бола машина ей. Машина яь тІа цІе байракх леп.

Сатийна а бІубенна а латт машин-наькъ тІа болхлой Питера викалаш. Моаршал хеттача хьисапе айдаь кхоаб кулгаш. Наха йилли доах.

...«Болабеннаб моастагІашшара вай къиза къовсам»...

— Тхо цІадаьжар тхо-тхоаш даьхаьча юрташка. Мукъале бахьан, лаьтта бахьан къувца дийзар тха.

Махьмуд гІанда тІа вагІа, цхьаккха дош ца тувладолийташ, даьга ла а дувгІаш.

— Вай городе 100 дийнахьа тІом бир оаха кІайбарашца! Ленина тхона гІо де ший новкъост вайтар...

Шийца командираш а болаш — Серго Орджоникидзе. ТІема позицеш, чІоагІаленаш тохкаш турмала хьеж из... Цунна лалла ва къона Павлов. Цхьаннахьа листта-листа ка ю...

ТІа-тІа гарга доагІа говрий таташ... Наьха лер..: Сергойна гу: товраш а къегадеш йода дошлой отряд. Отряда хьалха ва, дын тІа а вагІаш, кеп йола зІамига саг. Хьалдахийтача кулга бе — иттаз ювла тепча. Дошлой, юхье гІолла тІех а лийлха, хьалхашкахьа дІаболх. Цхьаннахьа гаьннара «Вуроа!» хоз

— Малаш ба уж?— хетт Сергос.

— Шерипов Асламбека тІехьара нохчий партизанаш ба уж, — аьле жоп лу цунна Павловс.

— Духхьала пулеметашта тІа ма болхий!... — яхаш раьза воацаш корта лестабу Сергос.

(ДІахододар хургда).

Кхалнаха хьинаре дакъа лоац

Наьсарен районе юрта боахаме болх беш болча наха юкъе дуккха а кхалнах ба. Коммунистически партеси Советски правительствоси хІара денна шоай йоакхо яра жоп луш цар хьинаре къахьег промышленни предприятешка, совхозий кхашка.

Районе сий деш а лоархІаш а ба Назрановски совхоза ПхьилекъонгИй-Юртарча отделенера болхлой Котиева Зина, Мержоева Марем, Сакалова Зина, Яндреча отделенера Мержоева Эшбан, Даурбекова Банати, Іали-Юртарча отделенера Татриева Римма, Евлоева Хьанифа, Богатырева Хьава, Наьсар-Кертерча отделенера Даурбекова Шарипат, Хамхоева Лоли, Тумгаева Фади, Евлоева Іабидат, Евлоева Сахрат, иштта кхыбараш.

ХІанз юрта боахаме эггара бехкто-кхамера ха я. Кхалнаьха декхар да тІа-тІа шоай мугІараш шердеш кхы а дикагІа къахьега, цудухьа тха женсовето ший берригa болх дІаьхьо ССКП XXI-ча съездо советски халкъа хьалхашка оттадаь декхараш кхалнаха ДІадовзийташ, цар кхетам лаккбеш. Шеко а яц шоашкара доагІа дакъа а лоацаш тха районерча кхалнаха семилеткан хьалхарча шерара план кхоачашъеш хьинаре дакъа лоацаргхиларах.

Д. ЕВЛОЕВА,
Наьсар-Кертерча женсовета председатель.

Ха хьежац

Вай республике укх шера дІае лаьрхІачарех пхелагІа долча даькъал дуккхагІа коартолаш дІае лаьрхІад Наьсарен районерча «Назрановски», «Октября 40 шу» яхача совхозашка.

Районерча совхозашка тІехьа болабеннаб коартолаш дІае. Цудухьа сихха дІае езаш яр уж, цхьабакъда из гІулакх мела-м лел пиннна а совхозе. Ханнахьа дІаерга хьежжа мара хьувкъарг а яц коартолаш.

Зяба тІа дІае езаш яр коартолаш, тІаккха уж дикагІа хьувкъаргьяр. Из лаьтта кийча ца хилар бахьан долаш бІаьсти аьхача лаьттан тІа юв коартолаш. Из гІулакх дика кхетаду совхозий агрономаша, бІаьсти аьха лаьтта дика тоаде дезилга а хов царна, цхьабакъда из болх мела битар бахьан долаш во кийчдаьд лаьтта Экажкъенгий-Юрта.

ХІаьта а коартолаш дІаера болх нийса лелабу «Назрановски» совхозерча агрономаша. Кхашка коартолаш дІаювча моттигашка хул уж массаза а. Из ала йиш яц совхоза керттерча механизаторех. Коартолаш дІаювш йола машинаш хелла ехе латт во ремонт яь хиларах. Іаьлий-Юртарча отделене делкъел тІехьхьелца сеца лаьттар коартолаш дІаюв машин, хІаьта цига инженер меттел разъездной механик а ванзар.

Цу агрегата тІа болх беш ва Къахьегама Цеча байрахха орден лелаеш вола говза тракторист Евлоев Бамат-гири. ЧоагІа новкъа долаш дувц цо машина во ремонт яьй яхаш.

Ремонт а яь кхашка хьайоалаяьчул тІехьагІа дуккха а кхоачамбоацараш хиннад машинаца. Царех цхьадараш Бамат-гире ше дІа а даьхад. БІарча ди доадир цо машин тоаеш.

Тамаш е езаш гІулакх да коартолаш дІаювча совхозашка къаьстта «Назрановски» совхозе юртбоахама Министерствон оващийн коартолийн отдела начальник нов. Петров ца хилар. Республикански опытни станцен болхлоша а ледара дитад из гІулакх.

Дуккха а пайда болаш дола гІулакхаш де вІаштІехьадаргда цар, нагахьа санна уж коартолаш дІаювча моттигашка ухаш хилча. «Назрановски» совхозе цар де дезарех цхьа гІулакх ер дар. 5—6 сортах йола коартолаш дІаювш латт отделенешка. ХІаьта царна юкъе я хьалха хьайоалараш а тІехьа кхачараш а. Нагахьа санна специалисташа кулгал а деш дІаюв коартолаш къоастийча, уж дикагІа хьувкъарг а яр, хьатІа йоагІача хана дІаювргйолча коартолий дика фу а хургдар.

ХІанз санна уж коартолаш дІаювш хуле царех цхьаяраш йоргъя, хІана аьлча тІехьа кхачараш хьаялалца гайча хьалха кхачараш йов.

Ха хьежац. Укх деношка дІайийна яха еза коартолаш.

А. МАХИТАРОВ,
НГІАССР Министрий Совета юртбоахама группан начальник.

ДукхагІа дулхи тхаи

Укх шера дика кийчо йир Грозненски районерча «Аргун» яхача колхозо жа даьхарга. ХІанз 1487 жий баьхкаб колхозе. Цар 1918 Іаьхарг баьб. Къаьстта дика хьокхамаш да старши чабан У. Батыров керте волча 4-ча отаран. Укхаза хІара 100 жийво 140 Іаьхарг баьб Дика кхаьхьег цу Іулаца болх беча. сакманщикаша Быторова СафиІатен Панченко Николайси.

Дика латт гІулакх дукхха ха йоацаш Советски Эскарера цІавена старши чабан А. Эрмамбетов керте волча 1-ча отаре а. Укхаза хІара 100 жийво 131 Іаьхарг баьб. ШоллагІа шу да цу бригаде нов. Жуков сакманщик вола, Іоахарашка дика хьожаш, ший болх дукха безаш, кхыча сакманщикашта новкъостал деш хьаьвоагІа из.

2-ча отаре старши чабан ва Мутаев Абуталип. Жа леладеш дукха болх баьб цо Казахстане. Болх дика бовзаш, йоаггІача тайпара кийчо йир цо жа даьхка доладаларга. ХІанз отаерча 301 жийво 390 Іаьхарг баьб. Дика болх бу укхаза сакманщикаша Вахабовс, Галкина, Гончаровс.

Колхоза партийни организацес хадданза активисташи специалисташи ухийт жа леладеча даьгІенашка. Цар болхлошца къамаьлаш ду, партен XXI-ча съезда материалех кхетабеш докладаш ю, колхоза вахарах а из дІахо дегІайоалярах а дувц. Массехк ди даьккхар даьгІенашка Аргунски юртсовета председателa коммуниста нов. Спирина, каст-каста хул цига колхоза зоотехник нов. Акопьян а, партбюрон членаш а.

ХІара отаре радиоприемник я, ханнахьа газеташ кхухь. Дуккхача хана кино хьокхацар жа леладеранта. Укх бетта кино а хьекхад. Концерт оттадарца салоІам бергба болхлошта колхоза самодеятельносто.

И. САМОЙЛЕНКО,
«Аргун» яхача колхоза парторганизацен секретарь.

Сий долча новкъа

Ши шу да нохчий йоІ Езиева Элима Шалински № 2 йолча ворхІ шера дешача школе хьехархо йола. Кхыметтел дуккха болх баь опыт йолча хьехархошта юкъе а дика лоархІаш я из къона хьехархо. Бераш кхедара болх дукха безаш, деррига хьаькъал, хьинар тІадахийта из кхоачашбеш хиларах дукха еза из дешархошта а хьехархошта а. Цо кулгалдеча 7-ча классера дешархой берригаш хІана бац аьнна дика дешаш ба. Иштта толамаш даха Элимай низ кхаьчаб ший хьехархочун декхараш цІена а дика а цо кхоачашдеш хиларах. Каст-кастта дешархошца а цар даьшцеи - ноаношцеи къамаьлаш делга, хІара дешархочун дог-уйла ховлга, ший берригa низ тІабахийта моллагІа материал кхетаяра царна новкъостал делга—из цун закон да. Элимай еррига уйла, деррига вахар школаца, дешархошца дувзаденна да.

Бакъда, цох тарра бувца беза, лоаца бале а, цо хьабена сий дола никъ. 1954 шера дика дешаш 10 класс йистеньккхачул тІехьагІа Алма-Атински педагогически институте физико-математически факультете заочно деша яхар из.

— Школе юхьхьерча классашкара денз математика дукха дезаш яр тхо шаккъа а,—йоах Элимай йоккхагІа йолча йишас Езиева Селимас — Шалински № 1 йолча семилетни школан директора, СССР Лакхехьарча Совета депутата.

Из шийна дукха деза Іилма Іомаде йолаелар Элима цу институте. Теъар цун хьинар а, лоІам а болх юкъах ца буташ деша. ХІанз Нохч-ГІалгІай педагогически институте тІехьарча курсе заочно дешаш я из.

Боккха общественни болх дІахьу комсомолкас Езиева Элимас школе а юрта а. Школан первични комсомольски организацен секретарь а, ВЛКСМ Шалински райкома бюрон член а я из.

Б. ЗАНГАЕВ.

Дешархошта къахьегам дукха беза

Лоаццача хана юрта а, районе а ше дикача оагІонгахьара дІайовзийтай Грозненски районерча Аргунский ворхІ шера дешача школан хьехархойи дешархойи коллективо. Школа йистеньккхараш техникумашка а юкъерча школашка а дешаш, предприятешка а колхозе а дика къахьегаш ба.

Дика дешарах тарра колхозе дика къахьегарах дукхаза баркал аьннад школанна «Аргун» яхача колхозо. Дешархоша школан мастерске баьца даарашта 200 яьшка тоаяьй, баьца комараш чуйохка дахчан отходех 300 яьшка яьй, цул совгІа къахьегам хьехача Иван Иосифович Фечера кулгалца токарно-винторезни станок тоаеш а, школан коа кроликашта клеткаш еш а, иштта кхыдола балхаш деш а къахьег дешархоша.

ЧоагІа гІадбахар уж колхозо школанна 40 гектар лаьтта лулга шоашта хайча.

ХьажкІаш дІаювргья вай — аьлар цхьатарра дешархоша.

— Къахьегам чоагІа безабеннаб дешархошта, — йоах хьехархочо нов. Фечера.— Школо керда станок, инструмент массаза эц чІоагІа гІадболх уж. Урокаш яьнначул тІехьагІа а хул цхьабараш мастерске.

Дика дешаш, къахьегам дукха безаш хьалкхувш боагІа Артунски школера дешархой.

Х. АХЬЯДОВ.

Сий дола гІулакх

ССКП ЦК-си СССР Министрий Советои общественни порядок лорае шоай лоІамах йола халкъа дружинаш вІашагІйохкарах баь соцам чІоагІа бувца болабелар НохчГІалгІай педагогически института студенташ. Цу хьакъехьа собранеш хилар массайолча факультетий группашка.

...46-ча аудиторе гулбелар физико-математически факультета 4-ча «В» курсера студенташ.

— Вай гулденнад,—аьлар группан комсорга Грушевская Нинас,— шоай лоІамах йола халкъа дружинаш вІашагІйохкарах бола партен соцам бувца а цига дикагІа бола студенташ хьожабе а.

ТІаккха къамаьл дир студенткас Н. Тарасьянца.—Аз дех группагара,— аьлар цо,— халкъа дружине со дІаязъяр.

— Дружинашта тІадиллар доккха а сий долаш а дехкар да,— аьлар дІахо къамаьл даьча Л. Гарькушас.— Общественни порядок лораелга, вай сатийна даха ца дутаранна къовсам лоаттабелга сий долаш гІулакх да. Сай новкъостех тарра аз а дакъа лоацаргда дружинаца.

Цу собране 23 студент дІаязвелар дружине.

Института партбюрон а ВЛКСМ комитета а из дош дувцаш йола заседанеш хинначул тІехьагІа дружинаца хила безам болча студентий заявленеш сихъелар. Хьалхарча деношка дІаязбелар студенташ В. Овчаров, С. Мальсагов, С. Мамилов, В. Тимаев, иштта кхыбараш. ХІанз института дружине 180 саг хьехархойи студенташи ба.

Дружинан хьалхара собрани хиннай. Цига къамаьл даьча партбюрон секретара заместителa нов. Тавакаляна дружинаца дакъа лоарашта цар дехкараш довзийтар. Собране дружинан штаб хержар. 9 сагах латт из. Штаба начальник хержав педагогика хьехаш вола Г. И. Каракашев, членалла хержаб студенташ С. Шадиев, Г. Дрокина, А. Манкиев, Ю. Агаджанов, иштта кхыбараш. Дружинах 9 взвод яьй, цар командираш а хержаб.

Халкъа дружино общественни порядок телхаерашца къовсам лоаттабарах тарра предприятешка лекцеш а ешаргья, беседаш а ергья. иштта кхы дола кхетама балхаш а дергда.

М. ШИШХАНОВ,
Нохч-ГІалгІай пединститута студент.

«АГИТАТОРА БЛОКНОТ» ГІАЛГІАЙ МЕТТАЛА

ССКП Нохч-ГІалгІай обкома пропагандани агитацени отдело арайоахача «Агитатора блокнота» 7-гІа номер перевод а яь гІалгІай меттала араяьннай.

«Агитатора блокнот» союзпечата киоскашка дохкаш да.

22 апреле: 7.20 — «Грозненский рабочий» газета обзор; 8.20— «Ленинан некъ» газета обзор; 8.35—«ХьажкІаш дика хьувкъаяра тха опыт» яха передача (гІалгІ. мет.); 8.50 информацеши хоамаши; 9.00 — Ленинахи партехи дола иллеш; 17.00 «Ленин—къахьегамхой сийлахь-воккха баьчча» яха беседа (эрсий мет); 17.20 — В. И. Ленин ваь 89 шу дизар» передача (гІалгІ. мет.); 17.35 — Даьхенах дола иллеш; 18.00 — нефтяникашта йола передача (эрсий мет.); 18.20— керда хоамаш (эрсий мет); 18.40 — «Дуккхача рузкъан даьй» яха передача (нохчий мет.); 19.30 керда хоамаш (нохчий гІалгІай меттала);

23 апреле: 7.20 — «Организманна маьхий деттар» беседа (эрсий меттала); 8.20 — «Дынах тешарца Іилмо лоаттабу къовсам» беседа, (нохчий меттала); 8.35 — «Сердало» газета обзор; 8.50 — Хоамаш; 9.00 — «РадиоладувгІархой программах концерт»; 17.00 — «Из семилеткан лоархІаме объект», передача (эрсий меттала); 17.20 — «Республикан столица хозъярна, тоаярна» передача гІалгІай меттала); 17.35 — «НохчгІалгІай иллейн ашарийн концерт»; 18.00 — «Наурски района семилетка» передача (эрсий меттала); 18.20 — керда хоамаш (эрсий меттала); 18.40 — «Урус-Мартановски района юрта боахаме хьалхле лелаерашш», передача, (нохчий меттала); 19.30 — «Керда хоамаш» (нохчийн гІалгІайн меттала);

24 апреле: 7.20 — «Грозненский рабочий» газета обзор; 8.20 — «Ленинан некъ» газета обзор; 8.35 — «Нохч-ГІалгІай мехка дика хьийкъа хьажкІаш кхеярна агротехника» беседа (гІалгІай меттала); 8.50 — «Хоамаш»; 9.00 — «Вай лоалахой музыкан концерт»; 17.00 — «СССР-а керттера экономически дехкараш кхоачашдар — Коммунистически строительствах хьалхара этап» беседа (эрсий меттала); 17.20 — «Свеклаш хьалкхеярхочун Хункаев Ахьмада толамаш» передача, гІалгІай меттала); 17.35 — «Нохч-ГІалгІай иллейн ашарийн концерт; 18.00 — «Пионераштен школьникаштен» передача, (эрсий меттала; 18.20 — керда хоамаш (эрсий меттала); 18.40 — «Камаьрша лаьтта» беседа, (нохчий меттала); 19.30 — керда хоамаш (нохчийн гІалгІайн меттала);

25 апреле: 7.20 — «Грозненский рабочий» газета обзор; 8.20 — «Толамца чакхдоаккх дешара шу» передача (нохчий меттала); 8.35 — «Семилеткан хьалхарча шера план кхоачашъярна къонача дояркаша къовсам лоаттабу» передача, (гІалгІай меттала); 8.50 — хоамаш; 9.00 — Халкъа бегий а иллей а концерт; 17.00 — Керда хоамаш (эрсий меттала); 17.20 — «Литературни передача» (гІалгІай меттала); 17.35 — «РадиоладувгІархой программах концерт»; 18.00 — «Нагахь дегчу бІаьсти хилча» (Спектакль Лермонтова цІерахча театра); 18.40 — «Литературни передача (нохчий меттала); 19.30 — Керда хоамаш (нохчийн гІалгІайн меттала).

Ред. зам. Дж. ХАМАТХАНОВ.

Тахан кинотеатрашка

«Челюскинций» цІерахча кинотеатре
Иоккха зал **«Чархий таташца».**
Долалу 10, 12, 2, 4, 6, 8, 10.
№ 1 йола зІамига зал **«Чархий таташца».**
Долалу 8.30, 10.30, 12.30, 2.30, 4.30, 6.30, 8.30, 10.30.
№ 2 йола зІамига зал **«Са сесага илли ала лов».**
Долалу 9, 11, 1, 3, 5, 7, 9.
№ 3 йола зІамига зал **«Са сесага илли ала лов».**
Долалу 9.15, 11.15, 1.15, 3.15, 7.15, 9,15. **«Яков Свердлов».** Долалу 5.15.

«Родина» яхача кинотеатре «Чархий таташца».
Долалу 9, 10.40, 2.20, 4, 5.40, 9.20.
«Цхьоалагіча ранга капитан».
Долалу 12.20, 7.20.
Аьккан зал **«Ленинах дола дувцараш».**
Долалу 7.15.

1959 шера 25-ча апрелагара денз 1-ча Майга кхаччалца Грозне

КОЛХОЗИЙ БАЗАРАШКА

чакхйоах

БІАЬСТАНАРА ЦІЕЙНА ХЬАЛХАРА БАЗАРАШ.

Цхьоалагіча май цІейна хьалхарча базарашка вІашагІйолларгья юхадухьалара шерача ассортиментах промышленни товараш, гІишлоний материалаш йохкаргъйолаш моттиг.

БІаьстанарча цІейна хьалхарча колхозий базарашка дакъа лоацача колхозашта а колхозникашта а хьалхарча аргІанна маесза лургья хІамаш йохка моттигаш, таразаш, уж йохкаш эша оатхалаш, санбарзкъа, юртбоахама продукташ лорае моттигаш.

Базар тІа болх беш я общественни кхача баара предприятей чайнеши буфеташи, цІагІа